AZ WY TESTAMENTVM KONYVEINEC MASODIC RESZE.

MELLYBEN VADNAC AZ APASTALOKNAC LEVELEI.

Szent Pál Leuelei.	Romába	Cap.	16.
	Corinthusba első		16.
	Másodic		13.
	Galatiába		6.
	Ephesusba		6.
	Philipibe		4.
	Colosséba		4.
	Thessaloniába, első		5.
	Másodic		3.
	Timotheusnac, első		6.
	Másodic		4.
	Titusnac		3.
	Philemonnac.		1.
	Sidóknac irott leuél:		13.
	Szent Iacabe		5.
	Szent Pétere, első		4.
	Másodic		3.
	Szent Iánose, első		5.
	Másodic		1.
	Harmadic		1.
	Szent Iudáse		1.
	Mennyei látásról irott könyw.		22.

Sidokhoz Level 8 L.

142

EPHES: II.

Pel epistetetec, az Apastaloknac és Prophétác fundamentomán, Mellynec az alsó fegeler kőue az Iesus Christus, kiben mind az egéb alkotmany fép rendual és moddal rakattatuan, neuekedic, hogy légyen az WRnac benneketett Templum, &c.

PAL

PAL APASTALNAC ROMABA IRT LEVELE.

ELSŐ RESZ.

Jelenti az Apastal elöször az Romabéliekhöz valo nagy szerelmet, fökeppen ebben hogy kéuánnya nékic predikallani az Euangeliomot, melynec altala vagyon az Istentől elött valo megigazulas hitből, Az vtan hogy ezt meg bizonitia, bünöse reá az Istentelen elött mind ez világon valo pogányokat, és meg mutattya hogy vetkeztec Istenellen, ö magok ellen és felebaraatyoc ellen.

1 PAl [a] Iesus Christusnac siolgáia, hiuatala sierint Apastal, választa-tot az Istenek Euangeliumánac predikállására.

a: Az Apastalnac neue es tizti.

2 [b] (Mellyet régen meg igért vala az ö Prophétái által az Szent irásokban.)

b: Mitsoda legyen az Euangelium.

3 Az ö fia felöl, (ki az Dáuidnac maguából lött test sierint.

4 [c] Meg bizonitatott hatalmason, Isten fiának lenni az szentelö lélec sierint, az halálból való fel támadásnac általa,) tudni illic az mi WRunc Iesus Christus felöl.

c: Az Iesus Christusnac két ternészet röl valo szép bizonyság.

5 Ki által vöttünc az kegyelmet es az Apastalságot, hitben való engedelemnec okáért, minden pogány népec közt, az ö neueiért.

6 Kic közt tijs vadtoc, Iesus Christusnac hiuataloſi.

d: Kihnec irsa szent Pál ez leuelet.

7 [d] Mindeneknec kic Rómában vadtoc, Istenszerelmesinec', hiuatalos szenteknec, [e] kegyelmeknec és békeség, az Istentöl az mi atty ánktól, és az WR Iesus Christustól.

e: Köszönet.

8 [f] Elöszer hálákat adoc az én Istenemnec, az Iesus Christus által, mindnyáián ti érötteteс, hogy az ti hitötöknec miud ez világon hire vagyon.

f: Leuelnec kezdetiben az Romabéli ec bitit dicséri.

9 [g] Mert bizonyságom nékem az Isten, kinec nagy lelki örömmel szolgáloc, az ö fiának Euangeliomának predikállásában, hogy szüntelen emlekezem felöletec.

g: Io akarattyat és szerelmet jelenti az Romabéliekhöz, hogy ertettec inaduhozic, es hozzaioc akarnenni.

10 Az én imádkozásomban kéruén az Istent, hogy ha valaha ió szerentsés út adattatnéc énékem Istennec akarattyából, hogy ti hozzátoc mehetnéc.

11 Mert kéuánlac titeket látni, hogy valami lelki aiándokot közölhetnéc veletec, hogy meg erösitetnétec.

12 Az az, hogy közönséges intést vennénc ti nállatoc, egy más hiti által, az ti hitötöc és az én hitem által.

13 [h] Nem akarom pedig hogy ne tudgyátoc ezt, hogy én gyakorta végeztem el magamban hogy hozzátoc mennyec, (de mind ez ideig meg tiltattam,) hogy ti közte tekis mint à több pogány népec közt, valami lelki gyümöltsöt nyerhetnéc.

h: Okat mond hogy miért nem mehetet ez ideig Romaba, tudni illic, mert Istentöl nem botsáttatott. Mind az által azt mondgya hogy kéznekic fulgali.

14 Mind az Görögöknec mind az Barbarusoknac, mind az böl-

czeknec, mind az bolondoknac köteles vágyoc.

15 Azért, kęsi vagyoc néktekis kic Romában vadtoc az Euangeliomot prędikállani.

16 i Mert nem sięgyenlem à Christus Euangeliomát, Mert Istennec hatalma minden hiuőnec iduősségére, Sidónac elősier, az után az Gőrőgnekis.

17 Mert az Istennec igasságaz által ielentetic meg, hitből, hitbe, miképpen meg vagyon irua: az igaz ember hitből él.

18 k Mert niluán vagyon az Istennec haragia menyből, az embereknec minden hitetlenségec és hamisságoc ellen, kic az igasságot hamisban (fogua) tartyác.

19 Mert az mit Isten felől tudhatnác az emberec, niluán vólt ő bennec, Mert az Isten megie lentette nékiec.

20 l Mert az mi Istenben láthatatlan, tudni illic az ő őrőcké való hatalmasság, és Istenség, ez világnac alkotuányából, és az teremtett állatokból meg értetuén meg láttatnac, ez végre hogy legyenec ők magoc menthetetlenec.

21 Mert mikor az Istent meg esmértéc vólna, mind az által nem ditsőitettéc ötet mint Istent, sem pedig néki hálákat nem adtanac, hanem az ő okoskodásokba hiába valócká löttenec, és az ő balgatag siuőc meg setétedett.

22 Es mikor magokat bölczek nec vallanác lenni, balgatagocká löttenec.

23 Mert az hálhatatlan Istennec ditsőségét el változtattác, halandó embernec, madaraknac, négy lábú állatoknac, és máſzo állatoknac ki faragott ábrazatyára.

24 m Annac okaért adta az Isten őket, az ő siueknec kéuánságinac tiztátalanságra, hogy egy másnac testét sieplősitenéc.

22 Kic az Istennec igasságát hazugságra változtattác, és tisiteltéc, és siolgáltác az teremtett állatokat, hátra hagyuán az teremtőt, ki mind őrőcké áldandó, Amen.

26 Annac okaért adta (mondoc) az Isten őket az tiztátalan indúlatoknac. Mert az ő Asisiony népekis el változtattác az termé sietnec folyását, terméſiet ellen való dologra.

27 n Hasonlatos képpen az férfiakis el hagyuán az terméſiet folyásá sierint való közősülést asisioni állattal, fel geriedtec az ő bujaságokban egy más ellen, férfiac férfiakon éktelen vndokságot czelekéduén, hogy az ő téuelgések nec érdemec sierint való iutalmát el vennéc ő magokban.

28 Es miképpen nem akartac az meg esmért Istennél meg elegedni, azonképpen őket adta el fordúlt elmének, hogy illetlen dolgokat czelekednének.

29 Kic

f Rőuid beſzéddel ki iesmenti azszent Pál, az Isten előtt valo meg igazulasſunknac modgyat, mellyről ez után sokat sól. hogy tudni illic Isten előtt igazac vagyunc Christus által, ha az Euangeliumnac hiſſnac. k; Az Szent Pál az Isten ſzeki eleibe vonſſa az pogányokat, és őket bűnősőkeſzi, meg mutatuán hogy meg bantottac Istent, meg ferteztettec magokat, és vetkeztec felebar áttyoc ellenis &c. Mert illyen, erősſége vagyon itt az Apaſtalnac. Vagy kegyelemből igazulonc meg Isten előtt, vagy czelekedetből. De az czelekedetből ſenki nem igazul meg, mert minden ember bűnősőc, tehat az kegyelemből vagyon az meg igazulas, itt azért ez Capathan bizonyitya hogy az pogányoc bűnősőc.

l: Miuel hogy hitetlenekneck és hamiſſaknac monda az pogányokat, itt meg mutatya niluán valo erősſegekből az ő hitetlenſegeket.

m: Hamiſſigokat ebben mutattyameg az pogányoknac, mert termeſzetnec folyása ellen fertezettéc meg magokat, és egyetemben ezzel bizonittia hitetlenſegeket, és hogy Isten haragia vagyon raytoc, minthaazt mondana hahitetlenec nem volnanac és Isten haragia nem volna raytoc, ſoha illen vndokſagot nem czelekedtec volna.

n: Azt mutatya meg az Apaſtal minden ferteztettéc meg az pogányoc magokat,

29 o Kic tellyesoc minden hamissággal, paráznasággal, látortorsággal, fösuénséggel, gonossággal, irégységgel rakuác, gyilkossággál, versengéssel, álnoksággal, gonosi erköltsuel.

o: Minden igazhez az poganyok semmiben sem barattyoc lan.

30 Susarlóc, ragalmazóc, Istennec gyölölöi, bosisiúságra ingerlöc, keuélyec, ditsekedöc, gonosságnac találói, siúleicknec engedetlenec.

31 Balgatagoc, siöuetségnec rontói, sieretetnélkül valóc, engedetlenec, irgalmatlanoc.

32 p Kic ióllehet az Istennec igasságát tudgyác, (hogy az kic ez illyeneket tselekesiic, méltóc az halálra,) mind az által nem tsac azt tselekesiic, hanem óltalmazzác azokatis, az kic azokat tselekesiic.

p: Az poganyoc nem tsac gonosságot, hanem azokat is oltalmazzoc, à kic gonosságokat tselekesnec.

II Rész.

Karhöztattya elöször az kep muratokat az poganyoc között. Az vtan karhoztattya az Sidó nemzetseget.

1 ANnac q okaért magad menthetetlen vagy, öh te ember valaki mást kárhoztatsi, mert vgyan azonnal, az mellyel mást kárhoztatsi, magadat kárhoztatod, mert vgyan azonokat miueled te, ki egyebeket kárhoztatsi.

q: Az kep muratoc ellen, kic noha külsö képpen io gazdaknac lattatnac, mind az által belül tiztelendonec.

2 Tudgyuc pedig, hogy az Istennec itéleti igasság sierint vagyon azoc ellen, à kic illyen dolgokat tselekesinec.

3 Alítodé pedig azt ö te ember, ki kárhoztatod azokat az kic illyeneket tselekednec, és teis azokat tselekeded, hogy az Istennec itéletit el táuoztatod?

4 b Auagy Istennec kegyelmességénec, és békeséges türésénec és sienuedésénec gazdagságát meg vtálodé? nem tudodé hogy az Istennec kegyemességeteged meg tsérésre indit.

b: Az Istennec bösön ideig valo türese az kep muratokat ne batorisa az belö gonosságban. mert kegyelmessegességéuel miuelt Isten, hogy azokat hirtelen el nem veszti.

5 De te az te keménséged sierint, és meg tsérhetetlen siiued sierint, gyüiteli te magadnac haragot, az haragnac napiára, és az Istennec igaz itéletinec megielenésénec napiára.

6 Ki meg fizet mindennec az ö tselekedeti sierint.

7 Azoknac az kic az ió ezelekedetben való álhatatossággal, ditsöséget, tizteséget, és halhatatlanságot keresnec, meg fizet örök élettel.

8 Azoknac pedig az kic versenyesec, és az kic nem engednec az igasságnac, hanem engednec az hamisságnac, (meg fizet) hirtelen búsúlással és haraggal.

9 Nyomoruság, és siorongató vesiedelem, minden gonosi tselekedö embernec lelkénec, Sidónac elöliör, az után Görögnec.

10 Ditsöség pedig, tizteség, és békeség minden ió tselekedönec, Sidónac elöliör, az után Görögnec.

11 Mert nintsen Isten elött siemély válogatás.

12 r Mert valakic az Töruénnélkül vétkeztenec, az töruénnélkül vesinec el, és valakic az töruény alatt vétkeztenec, à töruénj által kárhoztatnac.

r: Itt egyetembe vadolya az poganyokat es az Sidokat.

d: Az Sidot el leu vetesemet veßi elejt, kic az törueunel kerkedhettet volna.

13 d Mert nem azoc Istennec elötte igazac, az kic az törueńt hallyác, hanem az kic az töruéńt bę töltic, azoc igazúlnac meg.

e: Az poganyot ellen vetesenec veßi elejt, kic azt mondhattac volna, hogy ne kic nem volt töruenyec, kiket meg gyöz az termeßetnec töruenyevel, es az lelki esmeret itelesuel.

14 e Mert miuel hogy az pogányoc, az kiknec irott töruényec nintsen, terméßet ßerint az töruéńhöz illendö tßelekedetet tßelekeßinec, azoc noha nékic töruényec nintsen, mind az által ö magoc magoknac töruényec.

15 Vgy mint kic meg ielentic, hogy az töruéńnec tßelekedeti az ö ßiuekbe bę iratott, kiknec lelkec eßméreti, és az ö gondolattyoc, mellyec egy máßt vádollyác vagy mentic, egyetembe bizońßágot tésien.

16 Az napon, mellyen az WR meg itéli az embereknec titkokat az énEuangeliomom ßerint, az Ießus Chriſtus által.

f: Meg mutatya, hog a Sidonis Iſten ellen igen vetkezsenec, es azonkeppen meltoc terméßet ßerint az halalra es karhoztra, mint a poganyoc.

17 f Imé te Sidónac neuezteтél, és az Töruéńben nyugoßiol, ditßekedel Iſtenben.

18 Es tudod az ö akarattyát, és válaßitáßt tudßi azoc közöttenni, az mellyec külömböznec attól, miuel hogy az Iſten töruényéből meg tanitattál.

19 Es alítod magadat vakoc vezęrénec, azoknac világoßágának, kic az ßetétßégben vadnac.

g: Meg engede az Apaßtal vekiec a ßep neueket, de itt immar megkokba ranya, es azt megmutattya, hog nem felelnec meg az ö neuoknec.

20 Az balgatagoknac tanitóinac, az tudatlanoknac Meßterének, és hogy az töruéńben való böltßeßégre, és igaßágra meg tanitattál.

21 g Ki annakokaért máßt tanitaßi, te magadat nem tanitodé? ki azt predikállod hogy nem kel orzani, orzaßißé?

22 Ki azt mondod hogy nem kel paráználkodni, paráznalkodolé? ki az báluányokat vtálod, ßientßég töro vagyé?

23 Ki az töruéńnyel ditßekedel, az töruéńnec meg rontáßa által az Iſtent tißteletlenßéggel illetedé?

24 Mert az Iſtennec neue ti miattatoc az pogányoc között gyaláztatic, à mint meg vagyon irua. Eſa: 52. Ezech: 36.

h: Az Sidos miuel hogy az körnül metelkedeßel kerkedtec, meg felel arra, es azt mondgya hogy nem menti meg öket az külsö környül metelkedes, mert az belsö környkl metelkedes nintsen, melyet à töruen keuan. Deut: 10. Annira hogy az pogany ha környkl nem metelkedik is külsö keppen, iob legyen az környkl metelkedet Sidonal, ha az töruent meg tartya. Nemzi pedig ßent Pal az környkl metelkedeßt beßinec az ö modgya ßerint, az menyebe azt meg gondollyuc az Chriſtußnelkül, mert mint az meg holt bertö mely tßac à tablan vagyon, nem haßnal, igy à töruény es az környkl metelkedes Chriſtußnelkül &c.

25 h Mert az környül metélkedés haßinál, ha az töruéńt meg tartod, ha pedig az töruéńt megrontod, az te környül metélkedéßed, környül metélkedetlenßégre fordúlt.

26 Annac okaért, ha az környül metéletlen pogány az töruény parantßolatit meg tartya, nem de annac az ö környül metélkedetlenßége környül metélkedés gyanánt léßienę?

27 Es az terméßet ßerint való környül metélkedetlenßég, ha az töruéńt meg tartya, augay nem kárhoztaté téged, ki az betünec es az környül metélkedéßnec általa az töruéńnec rontóia vagy?

28 Mert nem az à Sidó, az ki kiuöl annac mutattya magát, ßem pedig nem az à környül metélkedés, az melly kiuöl vagyon az teßten. 29 Ha-

f: Az igaz Sidoság es igaz környül metelkedes belől vagyon. Azert mondgya pedig hogy az belső Sidonac istentől vagyon ditsereti, mert akar mint istellyen ez világ azoc felől, de azoc ditsereteſsee Isten előt.

29 f Hanem az ki belől, titkon való Sidó, (az az igaz Sidó,) és az ember ſiuénec lélekben való környül metelése, nem az kűlső környül metelés (az igaz környül metélkedés,) melynec ditsőreti nem emberektől, hanem Istentől vagyon.

III Réſz.

Meg mondgya miben meltoſagosb az Sido nemzetſeg maſnal, es miben nem. Azt mondgya pedig hogy ő magokra nezue egyebeknel nem meltoſagosbac, es bizonittya az kőzőnſeges romlaſt Sent irasbol. Hozuec ezt bizonittya, hogy az Isten előt valo meg igazulas ezac kegyelemből vagyon.

g: Első kerdes, ha az Sidoc bűnősſee, mitſoda meltoſaga vagyon az Sidonac.

1 MItſoda g méltoſága vagjon tehát az Sidónac? és mitſoda haſna vagyon az környül metelkedéſnec?

2 Felőtte nagy fő pedig ez, hogj az Isten az ő igéretit ő reáioc bizta.

h: Az mit az első kerdeſre valo feleletet elűn mődhatac volna, annac veſi Sent Pal eleit.

3 h Mert mitſoda, ha ſiinte némellyec hitetlenec vóltanakis, Vallyon azoknac hitetlenſégec, az Istennec igéretiben való tőkélletes igaſſágát hijába valouá tőtteié?

4 Táuól légyen. Sőt inkáb az Isten légyen igaz, minden ember pedig hamis, mint meg vagyon iruán, hogy (vgy mond) igaznac

Pſal: 51. itéltetſſél az te beſiédedben, és győzedelmes légy, mikor az emberec téged vádolnac.

i: Masodic kerdes, mely à David monduſabol tamad.

5 i Hogy ha à mi hamiſſágunc, az Isten igaſſágát támaztya, mit mondunc? Vallyon igazé az Isten hogy minket bűntet? (Emberi módſierint ſióloc.)

6 Táuól légyen: Mert mi módon lehetne Isten ez világnac itélő biráia.

k: Az masodic kerdesnec valo ez.

7 k Mert ha az Istennec igaſſága az én hazugſágom által, néki ditsőſégére vagyon, miért kárhoztatom tehát én mint bűnős ember?

8 Sőt inkáb miért nem tſelekeſsűnc gonozt, hogy abból ió kőuetkezzéc, (miképpen némellyec ſiólnac gonoſsúl mi felőlűnc, és mondgyác hogy mi vgy ſiólunc,) kiknec kárhozattyoc igaz.

l: Előſer meg monda Sent Pal, hogy az Sidoc Istenre nezue ki őket fel magaztalta, egyebeknel meltoſagosbac. De immar itt azt mongya hogy ő magokra nezue ně meltoſagosbac, hanem bűnőſőc mint egyebec, es az kőzőnſeges tőuleſt iraſſal bizonittya. Pſal: 5. Pſal: 140. Pſal: 10. Eſa: 59. Pſal: 36.

9 l Mitſoda tehát? Fellyeb valóc vagyunké egyebeknél? Nem, ſemmiképpen, mert az előtt megmutatóc nyiluán, hogy mind az Sidóc mind az Görőgőc bűn alatt vadnac.

10 Mint meg vagyon iruán: nintſen tſac egy igazis.

11 Nintſen ki tudná, és meg kereſné az Istent.

12 Mindnyáián az emberec el haylottác, haſiontalanocká lőttenec, nintſen ki iót tſelekednéc, nintſen tſac eggyis.

13 Az ő torkoc mint az meg nſlatkozott koporſó, az ő nyelueckel álnokſágot ſiólnac, az ő aiakoc alatt aſpis kígyó mérge vagyon.

14 Kiknec ſiáioc átkozodáſſal, és boſiſiúſág ſioláſſal tellyes.

15 Az ő láboc gyorſac az vęr ontáſra.

16 Az ő vtokban romlás és nyomorgatás vagyon,

18 Az békeſségnec vtát nem tudgyác.

18 Nintſen

18 Nintſen az Iſteni félelelem ő elöttöc.

19 Tudgyuc pedig hogy valamit az törvény *f* mond, azoknac mondgya, az kic az törvénben vadnac: hogy mindennec ſiáia bę dugattaſſéc, g és mind ez egéſi világ méltó légyen Iſten elött az kárhozatra.

20 *h* Annac okaért az törvénnec tſelekedetiből, egy teſtis nem igazúl meg Iſtennec elötte. Mert az bűnnec eſméreti az törvény által vagyon.

21 *i* Moſtan pedig meg ielent az Iſtennec igaſſága az törvénnélkül, melly meg bizonitatott az törvénnec, és az Prophétáknac bizonſágockalis.

22 Az Iſten igaſſágát (mondom hogy meg ielent) az Ieſus Chriſtusban való hitnec általa, mindenekhöz és mindeneken, az kic hiſinec. Mert nintſen ebben külömbſég.

23 Mert mindenec vétkezte-
nec, és az Iſten ditſöſségétől el
maradtac. *k*

24 *l* Meg igazúlnac pedig ingyen, Iſten kegyelméből az Ieſus Chriſtusban lött váltſágnac általa.

25 Kit az Iſten rendelt engeztelő áldozatúl az ő vérében való hitnec általa, az elébbéli bűnöknec meg botſátáſaban való igaſſágának meg mutatáſára.

26 Mellyeket Iſten el ſienuedett, hogy az ő igaſſágát meg ielentené az moſtani időben, hogy ő igaznac eſmérteſſéc, és hogy meg igazittya azt, az ki az Ieſuſnac hitiből való.

27 Hól vagyon azért az ditſökedes? ki rekeztetett mitſoda tudománi által? az tſelekedetnec tudománya általé? Nem hanem az hitnec tudománya által.

28 Annakokaért, ezt mondgyuc bizonyos képpen: hogy az ember igazúl hitnec általa, az törvénnec tſelekedetinélkül.

29 *m* Auagy az Iſten tſac az Sidókeié? auagy nem Iſteneié az pogányoknakis? bizony az pogányoknakis Iſtene.

30 Mert vgyan azon egy Iſten igazittya meg az Sidót hitből, és az pogánt hitnec általa.

31 Az törvént azért hijába valóvá teſſiűké az hit által? *n* tá-
uól legyen az, ſőt inkáb az törvént erősittyüc.

f: Az törvenyen erti az Moſeſnec es mind az több prophetaknac iraſokat.

g: Mi vegre kárhoztattya mind ez világot Iſten az iratban.

h: Ha mind az pogányoc, mind az Sidoc bűnösöc, es az ſent iras ſerint mindnyajan bűnösöc vagyunc, tehat az ezekedetből ſenki meg nem igazulhat.

i: Minec vtana à ſent Pal mind ez világot bűnöſſe tette: immar meg mutattya hogy Iſten elöt meg igazulunc kegyelemből à ezekedet erdemenelkül *k*: Az Iſten ditſöſegen erti vagy az Iſteni abrazatot melre teremtettünc vala, vagy az ő rőc eletnec bodogſagat. Vagy meg foztattunc az Iſten ditſöſegetől, mert ninſen mi nalunc ſemmi mellyel Iſten elöt ditſekedhetnenc.

l: Az mi Iſten elöt valo igazulaſunknac ſerző oka az Iſtennec ingyen valo kegyelmeſſege. Erdemlő oka az Chriſtus Ieſus, ki az mi bűneinkert meg fizetet. Az hitnec altala örökö ſittyuc pedig meg az Iſten kegyelmeſen magunkat Vegye ez, hogi az Iſten kegyelme meg eſmerteſſec, mind az ő törveuel egybe, es hogy meg eſmertetnec hogy az mi igaſſagunc, Chriſtusban valo hit altal vagyon. Elebbi bűnökről emlekezic pedig nem hogy az vtan valo bűnöc mat orucſſag altal töröltetnenec, el hanem az meg botſataſnac ereiere nezuen, mert az meg botſatas, az el mult bűnre nezue mondatic, &c.

m: Ha az zekedet altal volna az igazulas, ezac a Sidoke volna az Iſten miuel hog azoknec adta az io ezekedet ről valo törvent.

n: Az Iſten kegyelmeből bit altal valo igazulaſunknac tudomanya erősiti az törvent.

IIII. Rész.

Meg-bizonittya az Apaſtal ſoc erősſegeckel hogy az bűnből valo meg igazulas ezac kegyelemből, vagyon az Chriſtuſert hit altal.

1 MItſodat mondhatnánc azért, hogy az Abraham az mi Attyánc nyert vólna teſt ſierint?

a. Első erősſege az felől meg mondot tudomannac az igazulas ſe ről, mely erőſ ſeget az Abraham peldaiaból.

2 Mert

2 Mert ha az Abraham az tſelekedetekből igazúlt meg, vagyon miuel ditsőkedgyéc, de nem Iſten előtt.

Gen: 15. b: Maſſodic erőſſeg, ſſent irasbol valo, mely az felső bőz valo es annac erőſſege.

3 b Mert mit mond az irás? hűn az Abraham Iſtennec, és tulaydonitatéc néki igaſſágára.

4 c Annac pedig az ki munkálodic, az iutalom nem ingyen adatic, hanem adoſſágból.

c: Harmadic erőſſeg, ha az igazulas ezelekedetből vagyon nem ingyen valo leſſen, hanem adoſſag, mert az ki munkalodic aſſac az iutalom nem ingyen adatic.

5 De annac az ki nem munkálodic, hanem hiſſen abban az ki meg igazittya àhitőtlen embert, tulaydonitatic az hit igaſſágot gyalánt.

Pſal: 32. d: Negyedic erőſſeg à Dauid bizonſagabol vagyő.

6 d Mint az Dáuidis bódognac mondgya az ollyan embert, kit Iſten igaznac tulaydonit tſeleket detnélkül.

7 Bódogoc (úgy mond) az kiknec meg botſátattac az ő hamiſſágoc, és az kiknec el fedeztetec az ő bűnöc.

8 Bódog ember, à kinec nem tulaydonittya Iſten az bűnt.

e: Ötödic erőſſeg, Abrahã az ő meg igazulaſanac vtanna metseltetet környül tehat az környül metelkedes nem lehet oka az ő meg igazulaſanac.

9 e Ez az bódogſág, azért tſac az Abraham környülmetélkedésének ideiére illiké, vagy az környül metélkedetlenſégnec ideiéreis? Mert azt mondgyuc, hogy az Abrahamnac az hit tulaydonitatott igaſſágrá.

10 Mi módon tulaydonitatott azért: mikor az környülmetélkedésbe vólnaié, vagy mikor az környül metélkedetlenſégbe? Nem az környül metélkedéſben, hanem az környül metélkedetlenſégben.

f: Az környül metelkedes nem oka volt az Abraham igazulaſanac, hanem az ő bitinec igaſſagnac iele, &c.

11 f És az környül metéléſnec ielét vötte, az környül metélkedetlenſégben való hitinec igaſſágának meg petſetléſére, hogy mindeneknec kic az környül metélkedetlenſégben hinnénec, lenne attyoc, g hogy azoknakis tulaydonitaſſéc az igaſſág.

g: Értelmes ez, Abraham előſőr meg igazult, az vtan metseltetet környül, hogy mind ez pogányoknác mind az Sidokhac lenne atyoc, ez az, hogy bizonſagot tenne arról hogy az környül metéleſnelkűl is kedueſec az az embereec Iſtennec hit altal, az ki környül metelkedésis kedues nem à környül metelkedéſert hanem az hitnec altala, &c.

12 Es lenne attyoc az Sidóknakis, azoknac tudni illic, az kic nem tſac környül metélkednec, hanem kőuetic az Abrahamnac környül metélkedetlenſégében való hitinec nyomdokát.

13 h Mert nem az Tőruénnec általa adatott az igéret Abrahamnac és az ő maguánac, hogy ez világnac örökőſſe lenne, hanem hitnec igaſſágának általa.

14 i Mert ha azoc örökőſők az kic az Tőruénből vadnac, hijába valóuá lőtt az hit, az igéretis haſſontalanná lőtt.

15 k Mert az Tőruény haragot nemz: Mert az holott nintſen az tőruény, ott nintſen az tőruény ellen való tſelekedet.

h: Hatodic erőſſeg, Abraham hogy ez világon az hitnec attya lenne, annac az igeretnec nem az czelekedet altal lőtt örökőſſe, hanem az hitnec altala.

16 Azért az hitből vagyon (az örökſég) hogy kegyelemből való légyen, és hogy erős légyen az igéret mind az egéſi magnac, nem tſac annac az ki az tőruénből vagyon, l hanem annakis, az ki az Abraham hitiből vagyon, ki minden hiuőknec attya.

i: Hetedic erőſſeg, ha az ezelekedetből vagyon az igazulas, hijaba való az hit es az igeret.

16 (Mint

k: Nyolczadic erőſſeg, az tőrueny haragot nemz, tehat nem kegyelmet.

l: Mint ha azt mondana, ha az czelekedetből az igazulas, az igeretec erőſſec volnanac czac az Sidoknac, nem az pogányoknac.

17 (Mint meg vagyon irua, ſoc nemzetſégnec attyáuá töttelec tégedet,) az előtt m az kinec hitt, tudni illic Iſten előtt, ki az hóltakat meg eleueniti, és azokat az mellyec nintſenec elő ſiólittya, mint ſiinte az mellyec vadnac.

m: Az Abrahamnac attya ſága Iſten előtt vagyon, az ez, lelki, &c.

18 n Melly Abraham az emberi reménſégnec felötte, reménſég álthitte, hogy lenne ſoc nemzetſégnec attya, á mint néki mondatott vala, illyen ſoc léſien (úgy mond) az te magod.

n: Az Abraham hitit megeztallya az Apoſtal.

Gen 17.

19 Es az hitben eörs és á hatatos léuén, nem gondolta az ő meghólt teſtét, mikor úgy mint ſiáz eſitendős vólna, ſem pedig az Sárának meghólt mehét.

20 Az Iſtennec iegéretitis hitetlenſége által nem viſgálta, hanem az ő hitiben erős vólt, aduán az Iſtennec ditsőſéget.

21 Es mindeneſtől el hitte, hogy ő az mit igért vólna, megis tſelekedhetné.

22 Annakokaértis tulaydonitatott az ő néki igaſſág gyalánt.

o: mindenekben mindenhor egy az Iſten előtt valo igazulaſnac módya.

23 o Nem tſac ő érötte iratatott pedig meg, hogy ez tulaydonitatott néki igaſſág gyalánt,

24 Hanem mi eröttünkis, kiknec az igaſſág tulaydonitatic, azoknac (tudni illic) az kic hiſſnec abban, az ki fel támaztotta az mi WRunc Ieſuſt az halálból.

25 Ki az mi bűneinkért halálra adatott, és fel támadott az mi igazuláſunkért.

V. Reſz.

Két rendbeli erőſſeggel bizonittya hogy hit által vagyon Chriſtuſért az igazulas: Első erőſſég vagyon az hitnec erejéről. Az maſic arról vagyon. Mit hozott ez világnac Adam: Az Chriſtuſis mit hozott, tudni illic amaz, bűnt, halált. Imez pedig igaſſágot és életet, &c.

1 MEg p igazúluán azért az hitnec általa, békeſégünc vagyon Iſtennél, az mi WRunc Ieſus Chriſtuſnac általa.

p: Az Iſten előtt valo megigazulaſnac ereiből az zont bizonittya, hogy az megigazulas kegyelemből vagyon.

2 Kinec általa lött hitben menetelünc az kegyelembeis, melynec általa állunc, és ditsökedünc az Iſten ditsőſégénec reménſége alatt.

3 Nem tſac ez pedig, hanem ditsökedünc az háboruſágokbannis, tuduán hogy az háboruſág békeſéges türélt nemz.

4 Az békeſéges türés pedig meg kéſértéſt, az meg kéſértés, reménſéget.

5 Az remenſég pedig meg nem ſiégyenit, mert az Iſtennec ſierelme q ki ontatott á mi ſiiuönkbe, az ſient lélec által, mely minékünc adatott.

q: Az Iſtennec ſierelmet erti azt az ſeretetet, melyel Iſten minket ſeret.

6 r Mert az Chriſtus, mikoron még erötelenec vólnánc, álkolmas időben, az gonoſiokért meghólt.

r: AZ Iſtennec hozzánc valo ſierelmet bizonittya az Apoſtal. Az Iſtennec mikor ellenſegi volnanc, megſiabaditot ſia al tal, moſtan azert holot nē ellenſegi vagyunc, inkab meg tart.

7 Bizonyára az igazértis nehezen hal meg az Ember, iólléhet lehetséges hogy meg hallyon az ember az ollyan emberért, az ki néki haſinos vólna.

8 Az Iſten pedig az ő mi hozzánc való ſierelmét ebben mutatta meg, hogy mikoron bűnöſöc vólnánc, Chriſtus mi éröttünc meghólt.

9 Minec vtánna azért meg igazúltunc az ő vérénec általa, ſockal

ſockal inkáb meg tartatunc moſtan azharag ellen ő általa.

10 Mert ha mikoron ellenſégi vóltunc, meg békéllettünc Iſtennel az ő fiának halála által, ſockal inkáb meg tartatunc az ő élete által, minec vtánna meg békellettünc vçle.

11 Nem tſac az pedig, hanem ditſőkedünkis az Iſtenben, az mi Wrunc Ieſus Chriſtuſnac által, ki által moſtan ez békéltetéſt nyertük.

12 d Annac okaért, miképpen egy ember által iött ez világra az bün, és az bünért az halál, és àcképpen minden emberekre az halál el hatott, kiben mindnyáián vétkeztünc. e

13 f Mert az töruénig vala az bün ez világon, az bün pedig nem tulaidonitatic az embernec, mikor ſemmi töruény nintſen.

14 Az halális pedig wralkodott Adamtól fogua az Moſeſig, azoc ellenis az kic nem vétkeztenec vala az Adam eſetinec haſonlatoſſága ſierint, mely amaz kőuetkezendőnec ábrazattya vala.

15 De az mit Iſten mi nékünc kegyelméből aiándékozott, nem vgy vagyon, mint az mi eſetünc. Mert ha amaz egy embernec eſeti által ſokan hóltac meg, ſockal inkáb az Iſten kegyelme, és az kegyelemből való aiándoc, melly az egy ember Ieſus Chriſtusé, ſokakra el hatott.

16 Sem pedig az ió tétemeny nem vgy vagyon, mint az egy ember által ſi állot bün: Mert mél tóc vagyunc egy eſetből kárhozatra: az Iſten kegyelméből való aiándoc pedig, ſoc bünből vagyon igazúlásra.

17 Mert ha egy eſetnec általa az halál wralkodott egy ember által: ſockal inkáb az életben wralkodnac az egy Ieſus Chriſtus által azoc, kic amaz gazdag kegyelmet és az igaſſágnac aiandokát véſiic.

18 Bizonyára azért miképpen egy eſetnec általa, az itélet minden embereknec kárhozattyokra el áradott: azonképpen az egy meg igazúláſnac általa, az ió tétemeny el áradott minden emberekre, életnec igazúlására.

19 Mert miképpen hogy egynec engedetlenſége által, ſokan bűnőſöc löttenec: azonképpen egynec engedelmeſſége által ſokan igazac léſinec.

20 g Az töruény pedig bę iött, hogy az bün meg neuekednéc. De az holott meg neuekedic az bün, ott az kegyelem ſockal inkáb bőuőlkedic.

21 Hogy miképpen wralkodott

d: Mivel hogy ſzent Pal azt monda hogy az Chriſtus altal es ő ereti te vagyon az mi igazulaſunc: azaçoka ért immar az Chriſtusnac ez világhoz valo io tetemenierűl többet ſzól, es meg mongya mit hozot Chriſtus ez világnac hogy valaki azt ne mondana, hog az Chriſtus igaſſaga ő maganac baſſnait, hogy pedig inkab meg teteggiec az Chriſtus io tetemenye egybe veti Chriſtuſt az Adammal, es meg mongya mit hozot mindenic ez világnac.

e: Mintha azt mondana, Azonképpen egy ember altal iött ez világra az igaſſag, es az igaſſag altal, vagy az igaſſagert az elet.

f: Mivel hogy azt monda az Apoſtal hogy mind az bün mind az halal egy ember altal iött ez világra, annac okaert az 13 es 14 versben azt bizonittya hogy volt az bün az töruny előtis noha az töruennelkül nem eſmert etet, hogy pedig valaki azt ne mondgya hogy azokban volt az bün, az kic az Iſten akarattyat tuztac, de nem miueltec, azt mongya hogy az kis gyermekekennis vra kodot az halal, tehat az bünis. Az 15. versben azt mondgya hogy noha mikeppen az Adam altal az bün es az halal, Azonkeppen az Chriſtus altal az igaſſag es az elet: mind az altal vagyon külömbseg mind az kettőnec ez világra valo ki terieztefeben. Azokat az külömbségeket mongya meg ez Caputnac vegeig &c. Iſten külömbségeket mond pedig. 1. Adam bünt hozot, Chriſtus igaſſagot. 2. Adam halalat volt ſokaknac el vezteſere, Chriſtus hatalmaſſokaknac meg tartaſara. 3. Adamnac egy bűne vezette az világot, Chriſtus ſoc bűnőkből tiztit meg. 4 Adam hozot kaſzatot, Chriſtus örőc eletet.

g: Meg mongya mire valo az törueni, ha az meg nem igaſitthat minket.

vala az bün halálra, azonképpen az kegyelemis wralkodnéc az igasság által az öröc életre, az mi Wrunc Iesus Christus által.

VI. Rész.

a. Ez kerdes az felső Capurból fug. Mert azt monda hogy az törueny adatott azert, hogy az bün nevekedgyer, hogy mennel nagyob legyen az kegyelem annal nagyob legyen. Christus a monda nac kereztelkedni az ki az kereztseg által be ol'atnac ő benne hogy a ő vere te által megöllyecc temessec a bünt es fel tamadgyanac az bünből az igasságra.

1 a Mit mondunc tehát? meg maradgyunké az bünben, hogy az kegyelem annál nagyob legyen?

2 Táuól légyen: kic meg hóltunc az bünnec, mimódon élnénc még abban?

3 b Auagy nem tudgyátoké, hogy valakic meg kereſitelkedtünc az Iesus Christusba, az ő halálába kereſitelkedtunc meg.

4 Ei temettettünc azért ő vele éggyütt az kereſtſég által az halálba, hogy miképpen fel támaztatott az Christus az atyának ditſőgére, azonképpen mi is vi'j életben járiunc.

5 Mert ha az ő halá'ának haſonlatoſſága ſierint ő belé'e óltatuán vele éggyé lőttünc, bizonyara fel támadá'ának haſonlatoſſága ſierintis ő vele éggyé léſiünc.

6 Azt tuduán, hogy amaz mi ó emberünc ő vele meg feſiitetett, hogy az bünnec teſte meg erőtelenülliön, hogy ez után ne ſio'gállyunc mi az bünnec.

7 Mert az ki meg hólt, meg ſiabadúlt az büntől.

8 Hogy ha meg hóltunc az Christuſſal, hiſiüc hogy élünkis ő vele.

9 Miuel hogy tudgyuc, hogy az Christus, ki fel támadott az halálból, többé meg nem hal, és az halál többé rayta nem wralkodic.

10 Mert hogy meghólt, az bünnec, c hólt vó t meg egyſzer, hogy pedig él, az Istennec él. d

11 Ezenképpen gondollyátoc, hogy tijs meg hóltatoc az bünnec, és eltec az Istennec, az mi Wrunc Iesus Christus által.

c. Az az, a bünert hogy tudni türe atol meg szabadi ana.

d. Istennec. az az Istennel Istent es menni es elettel.

12 e Ne wralkodgyéc azért az bün az ti halandó testetekben, hogy engedgyetec annac az ő kéuánságának.

e. Nem mondya azt hogy ne legyen az bün, hanem hogy ne wralkodgyec.

13 Se pedig ne állaſſátoc az ti tagaitokat hamiſſágnac fegyuere gyalánt az bünnec, hanem állaſſátoc magatokat Istennec, mint az halálból meg eleuenitettec, és az ti tagaitokat, igasságnac fegyuere gyalánt, az Istennec.

14 Mert az bün ti rayratoc nem wralkodic, miuel hogy nem vattoc az törvény alatt, hanem az kegyelem allatt. f

f. vigeztala ez millyel az biueket erősiti hogy az ſ entelettre való igiekeretben meg ne fara igiaina mert az bün nem vehet raytoc erőt, oka ez Mert nem vadnac az törueny alat, hanem az kegyelem alat.

15 Mitſodát azért, vétkezzünké, miuel hogy nem vagyunc az törvény alatt, hanem az kegyelem alatt? Táuól légyen.

16 Auagy nem tudgyátoké, hogy az kinec adgyátoc magatokat ſiólgáiúl engedelemre, annac vattoc ſiólgai az kinec engedtec, vagy az bünnec halálra, vagy engedelemnec, az igasságra.

Nem annipedig a törueny alat nem egyrb, hanem az törvennec arka alat nem elmi es annac kemeny keuanſaga alat. kegyelem alat lenni pedig nem egyrb, hanem Isten kegyelmeben lenni es Isten lelket venni ki a' igaſſagot mi bennünc el kezdi mely Istennec kedues, noha abban egség es tökelleteſség ninſsen Mindha azt mondana Nem wagyra kodic az bün rayratoc, mert az Isten kegyelmében es ſzerelmében vad ocses az ő ſzent lelket atta, kinec altala ellene albatoc az bünnec ha pedig valami fogyatkozat vagyonis az ti ezelekedetekben, az Isten mind az altal kedueli azokat etc.

17 Hála

17 Hála légyen pedig az Istennec, mert ióllehet vóltatoc az bűnnec siólgai, de siiuetec sierint engedtetec ez tudománnac formájának, melyhöz ragazkodtatoc tellyességgel.

18 És meg siabaditatuán az bűntöl, az igassághoz kötelesítettetec.

19 g Emberi mód sierint sióloc, az ti testeteknec erötlensége sierint: Annac okaért à miképpen adtátoc az ti tagaitokát tisztátalanságnac és hamisságnac az hamisságra: Azonképpen adgyátoc most az ti tagaitokat siolgáiúl az igasságnac az sient életre.

20 Mert mikoron siólgai vóltatoc az bűnnec, az igasságtól siabadosoc valátoc.

21 h Mitsoda hasinát vöttétec azért azoknac, az mellyeket most stan siégyenletec? mert azoknac vége halál.

22 Mostan pedig minec vtánna meg siabadúltatoc az bűntöl, és serkeztettetec Istenhöz, annac gyümöltsét vöttetec, az sient életet, melynec vége öröc élet.

23 Mert az bűnnec sólgya az halál, az Istennec pedig aiándoka, az öröc élet, az mi Wrunc Iesus Christusban.

g Értelme ez: Az igasságnac adtatoc magatokat es amelle aldottatoc, Azért mikeppen hogy az bűnnec szolgaltatoc mikor az bűn szolgai voltatoc es az igasságtul tauol voltatoc Azonkeppen immar az igasságnac szolgallyatoc es az bűntöl tauol legyetec

h Az gonoz es feslet elet nec semmi hasna mintsen egyeb banem bűnal es veszedelem. Az sient eletet pedig Isten megaiandekozza öröc eletul.

VII. Rész.

Az hazasoktul vőr hasonlatossag alat mutattya meg, hogy minec vtánna meg szabadultunc az törtenner szerzetto keuanlagatul es adattattunc az Christusnac, immar szolgalnunc kellyen Christusnac, Masodfor fol az törtennec haznarol, es azt mondgya hogy mikor az törtentől valo meg szabadulastul fol, azzal nem azt telenti hogy az törtenny bűn volna, Mert az haznos az bűnnec eszmeretire, es hogy az emberec az bűnert mèsroc az karhozarra holoc visonrag azris meg mondgya hogy az törteny ő magában nem halalos, hanem az bűn nemz mi bennünc halalt az törteny altal, melnec oka ez. Mert az törteny lelki allat, de mi testiec vagyunc melyet az Apastal ő maga peldaraban' mutat meg.

1 AVagy nem tudgyátoké atty ámfiai (az kic az történben tudósoc azoknac sióloc) hogy az történ tsac addig wralkodic az emberen, míg él.

2 Mert az férfiu birodalma alá adatott asszonyállat, az ő Wrához köttetet az történy által; mig az ő Wra él, hogy ha meg haland az férfiu, meg siabadúlt az Asszonyállat az ő Wrának történiétül.

3 Azért az ő Wrának életében paráznának mondatic, ha más férfiuhoz mégyen, ha pedig meg hal az Wra, meg siabadúlt attól az köteltől, hogy nem parázna ha máshoz mégyen.

4 Azért attyámfiai, tijs meg hóltatoc az történnec, az Christus testében, hogy máse lennétec, tudni illic azé, az ki halából fel támasztatott, hogy gyümöltsöt teremtsünc Istennec.

5 Mert mikor az testben vólnánc, az bűnnec indulati, az történy által az mi tagainkban élnec vala, hogy az halálnac gyümöltsöznénec.

6 Mostan pedig meg siabadúltunc az történtől, minec vtánna meg hólt az, az kinec kötelében valánc, hogy siolgálliunc az léleknec vijságában, és nem az betünec ósságában.

d: Osagnac mergya az mi elebbi hazassagunknac allapatyat az mostani hoz hepesztve Beiro

B. Ime neue zi pelig az törvent a' re g állapa ra tezne. mert az Iſten e'he nekül va'o emberekre vgy mint meg holt allat az törveny.

7 Mit mondunc tehát? Az tör-
ueny bűné. Táuól légyen, ſőt in-
káb az bűnt nem tudtam, hanem
az töruény által, mert az gonoſi
kéuánſágotis nem tudtam vólna
ha az töruény nem mondotta
vólna: Ne kéuánnyad.

8 De az bűn alkolmatoſſágot véuén, nemzett én bennem min-
den gonoſi kéuánſágot amaz pa-
rantſolat által, mert az töruény
nélkül az bűn hólt állat.

9 En pedig élec vala régen az
töruénynélkül, de amaz parantſo-
latnac általa, az bűn meg elevene
déc(én bennem.)

10 En pedig meg haléc, és talál-
tatéc azà parantſolat melly élet-
re adatott vala, nékem halálom-
ra lenni.

11 Mert az bűn alkolmatoſſá-
got véuén, meg tſalt engemet
amaz parantſolat által, és azon
által meg ölt.

12 Azért az töruény ő magában
ſient, amaz parantſolatis ſient,
igaz és ió.

13 Azért az ió énnékem halálos
lętté? táuól légyen, ſőt inkáb az
bűn (nékem halálos,) mikor (hóg
az bűn meg eſmértetnéc,) énne-
kem halált nemzene az által, az
mi ió vólna, hogy amaz parantſo
lat által, az bűn én bennem fe.örte
igen naggyá lenne.

b: A' az. tökéletes engedelmeſſeget mutatia.

14 Mert ióltudgyuc, hogy az
töruény lelki állat, b De én teſti
vagyoc, és rekeztetté az bűn alá.

c: Bizonítya az ő maga pe'daiaual hogy az bűnnec alaia vetheztetikne az

15 c Mert az mit én tſelekeſiem,
nem ſieretem, mert nem azt mi-
uelem az mit akaroc, hanem az
mit gyűlőlöc, azt tſelekeſiem.

16 Ha pedig az mit nem akaroc
azt miuelem, tehát erre hayloc,
hogy az töruény ió légyen.

17 Moſtan annac okáért nem én
tſelekeſiem azt, hanem az én ben
nem lakozó bűn.

18 Mert ióltudom, hogy nem
lakic én bennem, (az az, az én te-
ſtemben,) az ió: Mert akaratom
vagyon az óra, hogy azt el végez
zem, de nem tehetem.

19 Mert nem tſelekeſiem az ió t
mellyet akarnéc, hanem az go-
nozt tſelekeſiem, mellyet nem a-
karoc.

20 Hogy ha azt tſelekeſiem, az
mit nem akaroc, nem én miue-
lem tehát azt, hanem az bűn az
melly én bennem lakozic.

21 Meg találom azért magam-
ban, ki iót akaroc tſelekedni ez
töruénít, hogy az bűn vgyan boz-
zam ragadott.

22 Mert gyönyörködöm az I-
ſten töruényében belső ember ſie
rint.d

d: Az az. a' menben vgyan ſzületet vagyoc

23 De látoc az én tagaimban
más töruénít, e melly az én elmém
nec töruényével ellenkezic, és
engemet rabúl ád az bűnnec tör-
uenyénec, melly az én tagaim-
ban vagyon.

e Ertſd alatt a' f Az elmenec töruenyen erőt az belső ſzületet.

24 Oh én ſiegény ember: kitſoda
ſzabadit meg engemet az halál-
nac teſtéből?g

g: Az az. kitſoda ſzabadit meg engemet ez testből melyben mikeppen bogy bűnös azonkeppen halando es melto halalra.

25 Hálákat adoc Iſtennec az mi
Wrunc Ieſus Chriſtuſnac általa:
Azért iólleheténazén elmémel
ſiolgáloc az Iſten töruényénec, de
teſtemel az bűnnec töruénynec.

VIII. Rész.

Meg mondgya micsoda oruossagunc vagyon az mi testönkben meg maradot bünöc ellen, mellyekről sola az felső capurban, Innet alkolmatossagot veuen soc erősségeckel indit az testnec indulatinac öldöklesére. Valtoztat sol az kereztről es abban valo vigasztalasokrul.

1 SEmmi kárhoztatásoc nintsen azért immár azoknac kic az Iesus Christusban vadnac, kic nem test sierint iárnac, hanem lélec sierint.

2 Mert az életnec lelkénec törvénye[a] az Iesus Christusban, meg szabaditott engemet, az bünnec es az halálnac törvényetül.

a: Életnec lelkenec törvenie, az Iesus Christusnac nekünc tulaidonitatot igasságat vagi az Isten lelkét az mi lelkünket az Christus vere ben meg mossa hogy az bünről meg tiztitson.

3 Mert az mi az törvénnec lehetetlen vala, miuel hogy erötelen volna az testnec miatta, az Isten az ö fiát el botsátuán bünös testnec hasonlatosságába az bünért, az bünt kárhoztatá az ö testében.

4 Hogy az törvénnec amazkéuánsága mi bennünc bé telnéc, kic nem test sierint iárunc, hanem lélec sierint.

5 Mert az kic test sierint iárnac, az mi à testé abban böltsec, az kic pedig lélec sierint iárnac, az mellyec az léleké azokban böltsec.

6 Mert az testnec böltseségе halál, az léleknec pedig böltseségе, élet és békeség.

7 Mert az testnec böltseségе ellenségе Istennec és az Isten törvényénec nem enged, mert nem lehetis.

8 Azért az kic testben vadnac, nem lehet hogy keduesec legyenec Istennec.

9 Ti pedig nem vattoc testben, hanem lélekben, mert az Isten lelke lakic bennetec. Az kiben nintsen az Christus lelke, az nem öue.

10 b Hogy ha pedig Christus ti bennetec vagyon, ióllehet az test meg hal az bünért, de az lélec élet az igasságért.

b: Meg felel az kerdesre, miert hainac meg az hiuec ha az Isten lelke vagyon benne. Azt mögya pedig hogi az test meg hal az bünért de az lelec az igasságnac valo szlé testnec ielke az elennec vgi mint magua mi bennönc, melliselet megtetzic az bennönc valoigasságbol, hogy tudni illic az lelec el az igasságnac. Az mi testünketis pedig az Isten, miuel hogy annac lelke vagyon bennönc, az ki fel tamaztotta Christusst, az vtolso napön fel tamaztya.

11 De ha annac lelke lakic bennetec, az ki fel támaztotta az Iesust halálból, vgyan azon, az ki fel tamaztotta Christust az halálból, meg eleueniti az ti halandó testeteketis, az ti bennetec lakozó lelke által.

12 Annac okaért atyámfiai, adóssoc vagyunc nem az testnec, hogy test sierint éllyünc.

13 Mert ha test sierint éltec, meghaltoc, de ha à léleckel az testnec tselekedetit meg ölitec, éltec.

14 Mert valakic Isten lelkétöl vezéreltetnec, azoc Isten fiai.

15 Mert nem vöttétec az szolgálatnac lelkét, esmét félelemre, hanem az fiuságnac lelkét vöttétec, ki által kiáltyátoc, Atyánc, Atyánc.

16 Es ez è sient lélec tésten bizonságot az mi lelkünckel eggyüt, hogy mi Istennec fiai vagyunc.

17 Hogy ha fiac, tehát örökösökis, Istennec örökösi, és az Christusnac örökös társai, hogy ha övele eggyüt sienuedünc, hogy övele eggyüt ditsöüllyünc.

c: Isten fiai vagyunc, de vgy ha eggyüt szenuedünc Christussal. Azert immar szent Pal vigasztalasokat ad az behaiasag es nyomorusag ellen.

18 d Mert azt mondom bizonnyal, hogy az mellyeket mostan sienuedünc, nem hasonlitandóc az ditsöséghöz, mely nékünc megjelentetic.

d: Elsö vigasztalas az hiresztellen.

19 Mert az teremtett állatokis, nagy ſiorgalmatoſſággal váriác, az Iſtennec fiainac ditſőſégeknec meg ielenéſét.

20 Mert az teremtett állatoc, hijába való és el mulandó állapat alá vettettec, nem akarattyoc ſierint, hanem azért, az ki azokat ez hijába valoſſág alá vetette.

21 Illy reménſég alatt, hogy azo kis meg ſiabadúlnac az rothadandóſágnac rabſágától, az Iſten fiainac ditſőſéges ſiabaduláſoknac napián.

22 Mert iól tudgyuc, hogy minden teremtett állatoc egyetembe foházkodnac, és éggyűt mind ez ideig (úgy mint) ſiűlnec.

23 Nem csac azoc pedig, hanem mijs kic az ſ ent léleknec zengett vőttűc, mi magunkba foházkodunc, az fiuſágot váruán, tudni illic az mi teſtűnknec tellyes váltſágár.

24 Mert reménſég által tartattunc meg, az reménſég pedig ha meg láttatic, ne reménſég, mert az ki mit lát, miért reméli azt?

25 Ha pedig az mit nem látunc azt remellyűc, bizonyára, azt békeſéges türéſſel váriuc.

26 ſHaſonlatos képpen pedig az lélekis, ſegélli az mi erőtlenſégünket, mert mit kellyen kérnűnc, az mint kellene nem tudgyuc, de az lélec eſedezic mi érőttűnc, meg mondhatatlan foházkodáſockal.

27 Az ki pedig az ſiiueket láttya tudgya mitſoda az léleknec kéuánſága, mert Iſten ſierint eſedezic az ſientekért.

28 Tudgyuc pedig, hogy azoknac az kic Iſtent ſieretic, mindennec iauokra vadnac, azoknac kic az ő végezéſe ſierint hiuataloſoc.

29 Mert az kiket őröktől fogua tudott, azokat el válaztotta, hogy az ő fiának ábrazattyához legyenec haſonlatoſoc, z hogy ő első ſűlőt légyen, az ſoc atyafiac közőtt.

30 Az kiket pedig el válaztott, azokat elis hijtta, és az kiket el hiut, azokat megis igazitotta, az kiket meg igazitott, azokat megis ditſőitette.

31 Mit mondunc azért ezekre? Ha Iſten velünc, kitſoda mi ellennűnc?

32 h Az ki pedig az ő tulaydon fiának nem engedett, hanem adta azt mi érőttűnc mindnyáián, mi módon nem adná az ő fiával mi nékűnc mindeneket?

33 i Kitſoda vádollya az Iſtennec válaſitottit? Az Iſten az, az ki meg igazit.

34 Kitſoda az ki kárhoztatná? Chriſtus az, az ki meg hólt, ſőt az ki fel támadott, ki az Iſtennec iobián vagyon, ki eſedezic mi érőttűnc.

35 Kitſoda ſiakaſit el minket az Chriſtus ſierelmétől? nyomorgatáſé, ſiorongató keſerűſégé, üldözéſé, mezitelenſégé, veſiedelemé, fegyueré?

36 (Mint meg vagyon irua: te érőtted minden napon meg ölettetűnc, es ollianoc vagyunc mint az méſiár ſiékre való luhoc.) Pſal. 43.

37 Sőtinkáb mind ezekben diadalmaſoknál fellyeb valóc vagyunc,

---

a: Vigaztalua az teremtet állatoc ſzenuedues es békeſegeſen variac az ő rabſágoktul valo megſzabaduláſokat, Mi ſockal inkáb azt mi-uellyuc.

b: Az ſzent lélec velőnc vagyon es minket erőſit az haborusagok ban, mellyet ezzel bizonit mert az könyörgeſtis az ſzent lelec tanit.

c: Az az, hogy ſzenuedgyenec mikeppen Chriſtus ſzenuedet, azert akarta pedig Iſten az hiueket az Chriſtus peldaiara formalni, hogy meg eſmerteſſec fónec lennie. (ut az atyafiac közőtt.

d: Hogy iſten vagion velőnc azzal bizonitya, mert fiat adta erettőnc ha pedig fiat adta, egyebet is ad.

e: Senki vadolaſaual nem ke ſelnőnc, mert iſten igazacka tőtt, ſem pedig karboztatasatul, mert Chriſtus meg valtot, ſemmi azert minket el nem reitene het, mutba az Iſten ſzeretéből ki eſtőnc volna.

gyune,az által az ki minket ſierett.

38 Mert én bizonnyal el hittem, hogy ſem halál, ſem élet, ſem Angyaloc, ſem feiedelemſégec, ſem hatalmaſſágoc, ſem ielen valóc,ſem köuetkezendöc.

39 Sem magaſſág, ſem mélſég, és ſemmi egyéb teremtet állat,el nem ſiakaztbat minket az Iſtennec ſierelmétöl,melly vagyon az mi Wrunc Ieſus Chriſtusban.

IX. Reſz.

Ielenti az Apaſtal az Iudokhoz valo nagy ſerelmet, ſirattya az ö vefedelmeket vgy mint olyan nemes nemzetſegnec vefedelmet. Az vran azt mondgya hogy noha ſirattya öket es az ö vefedelmeket, mind azaltal az Iſtennec igereti mellyeket tött az Iudoknac nem hiaba valoc,miuel hogy nem mind igaz Izraelitac legyenec azoc a kic Izraelböl valo, mellyet bizonſte Iſmael es Iſac, Eſáu es Iacob peldaiabol, honnet alkolmatoſſagot veuen diſpural az valaztaſrul. Es az mit az ellen mondhatna valaki,azt meg fetti,vtalſor bola az poganyoc hiuatalarol.

1 a IGaſſágot ſióloc az Ieſus Chriſtus által, nem hazudoc, az én lelkem eſmeretijs én velem egybe bizońſágot téſien, az ſient lélec által.

2 Hogy énnékem nagy keſerüſégem vagyon, és az én ſiuemnec ſiüntelen való gyötrelme.

3 Miért kéuánnéc én Chriſtustól el ſiakaztatott lenni az én attyamfiaiért, kic nékem teſt ſierint rokonim.

4 Kic Izraelitác,kiké az fiuſág, az ditſöſég, az parantſolatoc, az töruényeknec rendeléſe, az Iſtentizteletec, és az igéretec.

5 b Kiké az attyác,kic közzül való az Chriſtus teſt ſierint,ki mindeneknec felötte öröcké áldandó Iſten,Amen.

6 c Mind az által nem lehet,hogy az Iſtennec igérete hiába való vóit vólna, mert nem mindnyá ián Izraelitác azoc, kic az Izraeltöl valóc.

7 Sem pedig nem mindniáián fiac, az kic Abraham maguából valóc, hanem Iſácrol neuezteticc (vgy mond az Iſten) te néked az te magod.

8 d Az az,Nem az kic teſtnec fiai azoc az Iſten fiai, hanem az igéretnec fiai eſmértetnec Abrahamnac maguánac.

9 Mert az igéretnec beſiéde ez: Ez időbe el iöuec, és Sárának gyermeke léſien.

10 e Nem tſac ez pedig,hanem az Rebeccais,mikor vgyan azon egytöl fogadott vólna méhében, tudni illic Iſáktól az mi atty ánktól,(ezt meg kéſértette.)

11 Mert mikor még az gyermekec nem ſiülettec vólna és ſemmi iót vagy gonozt nem tſelekedtec vólna,f hogy az Iſtennec az ö válaſztáſa ſierint való végezéſe (melly nem az tſelekedetekböl, hanem az hiuó Iſtentöl vólt,) az ö erőſſégében meg maradna.

12 Azt mondá Iſten néki, az nagyobic ſiólgál az kiſſebiknec.

AAa 4 13 Mi-

a Hogy valaki azt ne mondana hogy az köuetkezendö tudomant ſzent Pal az ö nemzetſege ellen vale gyö töſrgöt mondgya. Annac elötte magat purgallya, es bizonſagot te ſien az ö nem zetſegenec romlaſa felöl valo banattya, es ſzerelmerül, es annac az nepnec nagy meltoſagarul

b: Chriſtus Iſten ſzerint Dö ke vale Iſten.emberſzerint az

regi atyaknac magukbol valo.

c. Azt mondgya az Apoſtol hogy noha ö ſiratya az Iſraelnec veſedelmet, mind azaltal az Iſten igéretem licket tött nekic, nem tötter hiaba valoua, ezzel bizonitya pedig hogy az Iſten ſzent nem ac tec hiaba vanec mert nem mind a gaz Iſraelitac az kic Iſraelböl valoc. Holot el en erőſſég vagyon, ha mind Izraelitac vollanac az Iſ eltöl valoc, es igaz fiac vollanac az kic Abrahamtul valoc hazoc mind el veſznenec, az Iſten igereti hiaba valoc volnanac. De nem mind igaz fiac es nem igaz Iſraelitac Azert hogy armellyel veſznec, abol nem kö uetkezic, hogy az Iſten igereti hamiſac es hiaba valoc volnanac.

d: Meg mondgya az ſzo

ſtal,kiſodac az igaz Iſraelitac es igaz fiac, tudniillic nem azkic teſtnec fiai hanem az kic az igeretböl valo fiac, az az kic nel az Iſtennec igereti erőſſec es tanuſag, peldaual Iſac es Mas peldaualis, tudniillic Iacob es Eſau peldaual ygy ala zont bizonnyia.

f Itt immar az Apoſtol felöl meczyen es mind ſzokac Iacobnac es mind egy ehcknec fiai meltoſagoknac okat az Iſten valaſztaſaban helhezzeti.

Malach 1.

13 Miképpen meg vagyon irua, az Iácobot ſierettem, az Eſáuot gyűlöltem.

g: Első kerdes, az feleletpedig ez, hogy nincsen Istennel hamiſſág, mert kegyelemből vagyő az valaztas. Exod. 33.

14 g Mit mondunc tehát? auagy hamiſſág vagyoné az Istennél? távúól légyen.

15 Mert Moſesnec azt mondgya: könyörűlöc azon az kin könörűltem, és kegyelmeſſéget tſelekeſiem azzal, az kihöz kegyelmes vóltam.

h: Az akaraton es futason erti az embernec igyekezetit es tſelekedetit. Exod 9.

16 h Azért nem azé (az válaſitás,) az kinec arra akarattya vagyon, ſem azé az ki fút, hanem az könyörűlő Istené.

i. immar feleletinec masodic reſzeben az meg vettettekről ſzolues bogy Istennek nemleheket meg vetett, bizonyitya mabol az Pharao peldaianal, bolot egyetembe az Istis meg mondgya hogi ittis hiuat en istenben hamiſſag, mert abbol az ő neue magaz altatic.

17 i Mert azt mondgya az irás az Pharahóról: Ez végre támaztottalac téged, hogy meg mutaſſam te benned az én hatalmamat, és hogy az én neuem hirdetteſſéc az egéſi földön.

18 Annac okaért az kin akar könyörűlni könyörűl az kit akar meg keméniteni, meg keméniti.

18 k Mondhatnád azért nékem, Miért haragſiic tehát megis az Isten? mert az ő akarattyának kitſoda állott ellene?

k. Masodic kerdes, melre igy keppen fel Előſzer az embernec Istennel valo verengeſit ſzep hasonlatoſſag al fedi meg es intt hogy az Isten akarattyanac engedgyen. Esa. 45. Sap 15. Ier 18.

20 Sőt inkáb, ember te kitſoda vagy hogy Isten ellen verſengeſi? auagy mondgyaié az edény az Meſter embernec, miért tſináltál engem illyen módon?

l: Masfic feleletet az felső kerdeſre vad a mellydologis Istennec di

21 Auagy nintſené az fazéc gyár tónac hatalma az ſáron, hogy azon ſárból tſinállyon némely edént ékeſſégre, nemellyet éktelenſégre?

22 l Ha pedig meg akaruán mutatni az ő haragiát, és meg ielentteni az ő hatalmát, el ſienuedte nagy békeſségéſen az haragnac edénit, mellyec veſiedelemre kéſiitettec.

Isősegere vagyon, es az ő hatalmanac, kegyelmeſſegenec meg mutatasara, nem kell az elyan dolgokban Isten ellen verſengeni.

23 Es hogy meg ielentené az ő ditſőſégénec gazdagſágát az kegyelemnec edénihöz, mellyeket kéſiitet ditſőſégre? (mit mondhatſi ellene.)

m: Az Isten valaztotti nē czac az sidokbol, hanem az poganyokbolis allanac. Ose. 2.

24 m Kiket hijut, tudni illic minket, nem tſac az Sidóc közzűl, hanem az pogányoc közzűlis.

25 Mint az Oſeasnális mondgya: Az népet az ki nem enîm vala, én népemnec hiuom, és az mely ſierelmeſem nem vala, én ſierelmeſemnec.

26 Es léſien hogy az helyen à hol lott azt mondottác nékiec, Nem én népem vattoc ti, ott azoc hiuatatnac az élő Isten fiainac.

Ose. 1.

27 Az Eſaiás pedig azt kiáltya az Izrael felől, ha az Izrael fiainac ſiámoc ollyan léſienis mint az tenger főuénye, tſac az maradéka tartatic meg.

Esa. 10.

28 n Mert az dolgot el végezi és el ſiakaztya igaſſágban: Mert röuid dolgot tſelekeſiic ez földön az WR.

n: Ez versben annac adgya okat az Prophetа, az Izraelnec miert tartatic meg czac az maradeka. Mert vgy mond Isten az ő igaz itiletiből meg akarta őket kenesiteni. Esa. 1.

29 Mint az előttis mondotta Eſaiás: Ha az ſeregeknec WRa mi nékünc magot nem hagyott vólna, löttünc vólna mint az Sodomabeliec, és az Gomorabéliek höz löttünc vólna haſonlatoſoc.

30 o Mit mondunc azért? Azt hogy az pogányoc kic az igaſſágot nem kőuetic vala, az igaſſágot meg találtác, azt az igaſſágot, mely az hitből vagyon.

o: Az Sido nep miert vetetet meg Istentől, es annac mi legyen az oka, emberekre nezue azt mondgya meg.

31 Az Izrael pedig melly kö-
tueti vala az igasságnac töruényét,
az igasságnac töruényére nem iu
tott.

[b] Tudni illic, akartac varni az igasságot.

32 Miért? mert nem az hitből, ha
nem az töruénnec tselekedetiből[b]?
Mert meg botránkoztac az bo-
trankozásnac köuébe.

Psal. 118. Esa. 8.

33 Mint meg vagyon irua: Imé
vetec Sionba botránkozásnac kö
uét, és meg ütközésnec kö siiklá-
jár, és valaki abban hisien, meg
nem siégyenül.

X. Rész.

Meg engedi az Apastal az sidoknac hogy az Isten töruenyehöz nagy buzgosagoc vvon, de azt mondgya hogy rudac amagabol vagyon, mert az töruen Christusra igazir. Egybe veti azert az töruennec es az hitnec igasságat. Az vtan elmer fol az poganyoc huatalarul.

1 [a] ATTyámfiai siiuem sie-
rint iauát kéuánom, és
az Istennec könyörgöc az Izrael-
ért, nékiec iduösségekre.

[a] Itt[ö]l ielenti az Apastal elöszer, az Sidohoz valo szerelmet, mi[n]t hogy i ben nec nagy buzgosag volna az Istenhez.

2 Mert bizonságot tésiec ö felöl-
öc, hogy Istenhöz való buzgo-
ság vagyon ö bennec, de nem ér-
telemből.

[b] Az Sidoc az ö erelekedetekne[c] igasságat allatvan az Christus igasságat nem erthetic, mert az ere[l]kedet igasságban valo bizodalomel vonnya az hitnec igasságat.

3 [b] Mert az Istennec igasságát
nem tudván, és az ö tulaydon i-
gasságokat igyekezuén állatni az
Istennec igasságának nem adtác
magokat aláia.

4 [c] Mert az töruénnec vége Chri
stus, minden hiuö embernec igas
ságára.

[c] Az töruény melben az sidoc buzgosagoc, az Christusra igazo gat. Lenit. 18. Deut. 10.

5 [d] Mert az Moses igyen iria az
töruénből való igasságot, hogy
az ki azokat be töltí él azoc által.

[d] Hogy ioban meg tiszt gyec hogy az törnen meg nem igazul, az töruennec es az hitnec igasságat egybe veti az töruen igasság, es ez hogy az ki be tölti azt el az által. Az hitnec igasságarul azt mondgya hogy semmit nem kerelhetic, hanem tiszen az igere teknec mellyen es vadnac az Iesus Christus felöl hogy tudni illic idueziil minden az ki ö benne biszen. Esa. 28.

6 Az melly igasság pedig az hit-
ből vagyon, igy siól: ne mond-
gyad az te siiuedbe, ki ment me-
nyorsságba? mert ez nem egyéb
hanem Christust az magasságból
alá hozni.

7 Auagy kitsoda siállot az mél-
ségbe? mert ez nem egyeb hanem
Christust az halálból vijonnan ki
hozni.

8 Mit mond tehát? Az igé te mel
leted az te siádban és az te siiued-
ben vagyon: Ez pedig, az hitnec
amaz beliéde, az mellyet mi pre-
dikállunc.

9 Tudni illic, hogy ha valláſt
tésiesi az te siáddal az Wr Iesus-
ról, és hijended az te siiuedben,
hogy az Isten ötet fel támaztotta
halálból, meg tartatol.

10 Mert siiuel h siünc az igasság
ra, siáual tésünc pedig valláſt az
iduösségre.

11 Mert azt mondgya az irás: va
laki hisien ö benne meg nem sié-
gyenül.

12 Mert nintsen válaztás, vagy
Sidó vagy pogány közt, minde-
neknec vgyan azon egy Wra,
gazdag mindenekhöz az kic ötet
segitségül hijac.

13 Mert valaki segitségül hija az
Wrnac neuét, meg tartatic.

14 [e] Mimódon hijác azért segit-
ségül az kiben nem hijendenec?
Es mimódon hisinec abban az ki
felöl nem hallandanac? mi mó-
don hallanác pedig prędikálló
nélkül?

[e] Ioel 2. Mivel hogy azt monda az Apastal, hogy semmi kiilömbség ebben nintsen, hanem valaki az Wrnac neuet segitségül hija idueziil meli mondassal az

15 Mi

poganyokat az sidokhoz hasonlatossa tette, annac okaert azt mutattya meg immar, hogy ezt meltan mivelte, es mondotta. Mert az Vrnac neuenec segitségül valo hiuasa, az hit, az hiuatal es az válazim eggyét vadnac, &c.

15 Mi mimódon prædikállanác pedig ha nem küldetnec? miképpen meg vagyon iruán: Melly ſié pec az békeſég hirdetőknec lábor, és à kic iókat hirdetnec.

16 f De nem mindenec engednec az Euangeliumnac. Mert az Eſaiás azt mondgya: Wram kitſoda hitt az mi beſédünknec?

17 g Azért az hiűt hallásból vagyon, az hallás pedig az Iſtennec igéie által.

18 h De (mondoc,) auagy nem hallotáké? ſőt inkáb mind az ſięles földre ki ment az ő hangoſſágoc és az földnec kerekſégénec határira, az ő beſédec.

19 i De (mondoc,) az Izrael auagy nem eſmerteié az Iſtent? (ſőt) Moſes elől-ſőr azt mondgya. En titeket fel ingerlec olly nép által, męly nem nép, az tudatlan goromba nemzetſég által, haragra ingerlec titeket.

20 k Eſaiás pedig nagy batorſággal azt mondgya: Meg találtanac azoc, az kic engemet nem kereſtenec, meg elmerénec azoc engemet, az kic én felőlem nem tudakoztanac.

21 Az Izraelről pedig azt mondgya: Tellies egéſi napon ki teriez tettem az én kezeimet, ez verſenyes és ellenkező nemzetſéghöz.

XI. Reſz.

Meg mondgya az Apaſtal hogy Iſten nem vetette el mindeneſtől az ő nepet az ſidokat. Azután azt mondgya hogy az poganyoc az ſidoc romlaſából epűltenec. Azért inti az poganiokat hogy az ſidoc ellen fel ne futualkodgyanac.

1 A Vagy (mondéc én,) el vetette-é azért Iſté az ő népét? táuól légyen: b Mert énis Izraelita, Abraham maguából való, és Beniamin nemzetéből való vagyoc.

2 c Nem vetette el Iſten az ő népét, mellyet őröktől fogua eſmért. d Auagy nem tudgyátoké mit mond az irás Illięſről, mi módon ſiól Iſtennel, az Izrael ellen, ezt monduán.

3 Wram az te Prophétaidat meg ölték, az te óltáridat el rontották, és tſac én maradtam egyedül, az én lelkemetis pedig kereſic.

4 De mit mond néki az Iſteni felelet? Hadtam magamnac hęt ezer férfiakat, kic nem haytottac tęrdet az Baalnac.

5 Ecképpen azért moſtis az Iſten ſokakat meg hagyott az ő kegyelméből való válaztáſa ſierint.

6 e Hogy ha kegyelemből vagyon, tehát nem tſelekedetekből, mert vgy az kegyelem nem volna kegyelem: Ha az tſelekedetekből, tehát nem kegyelem, vagy az, hogy az tſelekedet, nem tſelekedet.

7 Mitſodát (mondunc,) tehat? Hogy az Izrael az mit keres, azt meg nem találta, de az válaſztattac meg találtac, az többi meg keményedtenec.

8 f Mint meg vagyon irua, Adott az Iſten nékiec álomnac lelkét, ſiemeket hogy ne láſſanac, fülöket hogy ne hallyanac, mind ez mai napigian.

9 Az

f Eſa 52. Nē mindenēt vagyon a' hitt az holot az ige vagyon, mert nem mindenec engednec.

Eſa 53.

g Az hitből kell az hiuatalrul iteletet tenni, mint az hiuataltol az valaztaſrul. Ejal. 19.

h Miuel hogy az hiuatal az valaztaſnac bizonſaga azt mondgya az Apaſtal hogy Iſten hitta az ſidokat

Deuer 32.

i Azt mondgya az Apoſtal, hogy neha hitta Iſten az ſidokat, mind az által a' ő erudalatlan tſelekedetiből lőt hogy nagyeſſe az ſidoſ̄ epnec őket meg ne eſmerne, hanem az poganyokkal kázitne az ő prealmáſſagat.

k Eſa 65. Eſa. 65.

a Az Iſten nem vetette el mind az ő nepet hanem az ualaztattakat meg tartotta.

b. Elſő bizonſag.

1. Reg. 19.

c Maſodic bizonſag. Az Iſten ſiauetſege erős.

d Harmadic bizonſag.

e Az kic valaztattac, kegyelemből valaztattac, az kic pedig az Iſten kegyelmet vakmerőképpen megvetic azt magoknac tulaidonitſac.

Eſa 6 & 29.

f Az meg kemenites Iſtennec igaz uitelit ki az bűnt adatlanokat vgy bűntetti, hogy a' Iſtennec tiſztetenec ne nekic uelſe delmek, leigyenec.

9 Az Dáuidis azt mondgya: Az ő aztaloc légyen nékiec töör, háló, botránkozás, és büntetés.

10 Setétedgyenec meg az ő siemec hogy ne lássanac, és az ő hátokat görbits meg.

g: Az Sidoc nem vgy ütközetenec meg hogy el veszszenec hanem el vettettec hogy a' pogányokat hina, es azoknac peldaiokkal fel inditana az Sidokat.

11 g Annac okaért (mondéc én,) vg ütközetenec meg hogy mindenestől el vesinénec? táuól légyen, hanem az ő romlásoc által lőtt az pogányoc iduősségе, hogy az Sidókat irégységre ingerlené (az Isten.)

12 Hogy ha az Sidóknac romlásoc, ez világnac gazdagsága, és az ő siegénségec, az pogányoc gazdagságoc?

h: Az az, Miuel hogy az pogányoknac hiuata oc a' tal' az sidokat ingerli, Isten, en meg keserthetem ha az en atyamfiait meg terthetem.

13 h Mert (mellyet néktec mondoc pogányoknac, az menibe én az pogányoc Apostola vagyoc,) én az én szolgálatomat ékesitem.

14 Hogy ha valami módon irégységre fel indithatnám az én attyámfiait, és azoc közzül valakiket megtarthatnéc.

15 Mert ha azoknac el vetteтésec, ez világnac Istennel való megbékelléše, tehát mitsoda lésien azoknac fel vételec, hanem halálból való eleuenedése?

i: Azt mongia hogy nem hell az Sidoknac iduősségec sem lőt keresegbe esnünc Mert szent gyökerből szarmaztanac.

16 i Hogy ha az Senge szent, annac az egési állattyáis szent, és ha az gyöker szent, az ágakis szentec.

k. Kezdi itt inteni az pogányokat hogy ne keuelkedgyenec az sidoc ellen.

17 k Hogy ha némely ágac le törettec, te pedig vad olay fa léuén bę óltattál azoc helyébe, és az olay fának gyökerének és siriánac résiesse lőttél.

18 Ne keuélkedgyél az ágac ellen, ha pedig keuélkedel (tudgyad hogy) nem te táplálod az gyökeret, l hanem az gyöker tégedet.

l: Első Argumentum nem tehordozod az gyökeret

19 De te azt mondod: Az ágac le rontattac, hogy én bę óltatnám.

20 Vgy vagyon: Az hitetlenség által törettec le, te pedig az hit által állasi, ne fuuálkodgyál fel, hanem félly.

m: Masic Argumentum.

21 m Mert ha az Isten az természiet sierint való ágaknac nem keduezett, meg lásd, mert nékedis nem keduez.

n: Harmadic.

22 n Tekints meg azért az Istennec kegyelmességét és keménségét. Azoc ellen az kic el estec keménségét, te hozzád pedig kegyelmességét, ha meg maradsi az kegyelemben, mert ha nem, teis ki vágattatol.

o: Negyedic.

23 Sőt azokis ha meg nem maradnac az hitetlenségben, bę óltatnac, Mert az Isten esmét bę ólthattya azokat.

24 Mert ha te az természiet sierint való vad olay fából vágattal ki, és természiet ellen bę óltattál az sielid olay fába; sockal inkáb bę óltathatnac az ő sáiát olay fákokba, az természiet sierint valóc.

p: Ötödic, Az 8 doknac meg forduláson fokrul valo iouendő mondás.

25 p Mert akarom hogy tudtokra légyen attyámfiai ez titoc, (hogy magatokat el ne higgyétec,) hogy ez keménités, mely részsierint vagyon, tsac addig vagyon az Izraelen, mig az választott pogányoknac siámoc bę telic.

26 Es illyen módon az egési Izrael meg tartatic, mint meg vagyon iruán: El iő Sionból az szabaditó

Eſa 59. ſiabaditó, és el véſſi az Iácobnac bűneit.

Eſa. 27. 27 És ez nékiec én tűlem az ſiőuetſég, hogy el tőrlem az ő bűnőket.

28 Annac okaért az Euangeliomra nézue, ellenſégec (az Sidóc) ti érőttetec, az válaztáſra nézue pedig, ſiereti Iſten őket, az attyakért.

q Hatodic az Iſtennec ſzőuetſege az Sidokkal nem lehet hiaba valo.

29 Mert az Iſten az ő aiándokit, és az ő hiuatalát, q ſoha meg nem változtattya.

r Heledic, Nem mindenec ſiú azert vetette meg Iſten az Sidokat hogy oket gyalóne, hanem hogy a' pogánioc hiuatalara kaput nyitna, hogy az vtan az sidokis fel indulnanak az pogányoc példaiból meg terhenec.

30 r Mert miképpen ti régen nem engedtetec Iſtennec, moſtan pedig kegyelmet találtatoc ezeknec vakmerőſégec által.

31 Azonképpen moſtan őc nem engedtenec, hogy ők is kegyelmet nyerienec, az Iſtennec veletec tőrt kegyelme által.

32 Mert rekeſztett Iſten mindeneket az bűnalá, hogy mindeneken könyőrűllión.

s Az őrőc eleuere valo valaſtanac, az pogány nepec hiuatalatlanac, es az Sidoc meg vetetteſenec tudomanat el vegezt az Apoſtal nagy a'melkodoſ fel kutatáſon.

33 s O Iſtennec bőltſeſégének és tudományának mé ſéges gazdagſaga, mely igen meg tudhatatlanoc az ő ítéleti, és végére mehetetlenec az ő vtai?

34 Mert ki mehetet végére az Iſtennec akaratyának? vagy ki vólt néki tanátſoſſa?

35 Vagy ki adott valamit elől siőr néki, hogy azt meg adná annac?

36 Mert ő tőlle, ő általa, és ő benne vadnac mindenec, néki légyen ditſőſég mind őrőcké Amen.

XII. Reſz.

Inti az Apoſtal az hiueket ſoc feleiſegos erzelekedetre, hogy meg mutaſſa azt hogy noha az igazulas kegyelemből vagyon Chriſtusert hitaltal, mind az altal ſükſégeſec az io czelekedetec.

1 a KErlec azért titeket Atty-ámfiai, az Iſtennec irgalmaſſágira, hogy állaſſátoc az ti teſteiteket, élő, ſient, és Iſtennec kedues áldozatúl, amaz ti okos tizteleteteket.

a Int az Apoſtal io czelekedetre, melyet ebben helyheztet, előſzer hogy ne ſzabaduc magunkat az emberec erkölczeiből. Ma, odaſzor, hogy elmenkben meg vyulluno ez vegre hogy ezac az Iſten akaratyara legyunc figiel metes.

2 És ne ſiabiátoc magatokat ez világhoz, ha nem változzátoc el, az ti elméteknec wyulása által, hogy keduellyetec az Iſtennec amaz ió kedues és tőkélletes akaratyát.

b Minec vtan na közöſſeges keppen ſi et ro'na az io czelekedetekrűl immar hanakeppen ea io io czelekedetekre indit neuet ſerint hogy mindenaz ő hiuatalaban maradgyon, es ne ő aiándokaſzerint b'ſzeretkedgiec

3 b Bizonyára az Iſtennec nékem adatott aiándoc által, parantſolom mindennec, valaki ti köztetec vagyon, hogy felőttéb ne bőltſelkedgyéc annál az mint kell, hanem iozanon bőltſelkedgyéc, az mint az Iſten mindennec adta az hitnec mértékét.

c Az embert teſtnec tagaiha eggi ſzegből való erőſſeggel indit bennünket az eggyeſſegre es hogy egyma ſzemben fel ne futtalkodgyunc es hogy minden tag meg elegedgyen a' ő aiandokaual es az ő tiztiben el iarian, az maſeba ne elegyitſen magat.

4 c Mert miképpen egy teſtben ſok tagoc vadnac, mind az tagoknac pedig nem egy tſelekedetec vagyon.

5 Azonképpen ſokan egy teſt vagyunc az Chriſtusban, éggyenként pedig mindnyáian egymáſnac tagai vagyunc.

d Az egyhaz ki ſzolgálatban valo reuidekat inti tiztekben valo ſzorgalatoſſagra.

6 d Miuel hogy azért kűlőmbkűlőmb aiándokaſſoc vadnac, az nékünc adatott kegyelem ſzerint, akar irás magyarázás, (magyarázzuc azt,) az hitnec regulája ſzerint.

7 Akar ſiolgálat, (forgolodgyunc,) az ſiolgálatban, Az ki taniító az tanitásban.

8 Az ki intő, az intésben, az ki alamiſna oſitogató, ſiélidſégben, az ki

az ki elöl iáró ſiorgalmatoſſággal iárion, az ki máſon könyörülö, vidamſággal miuellye.

e: Az maſodic tablan vagio exzelhedethre megyen mellyeknec fundamentoma az altya fiui ſzeretet.

9 e Az ſieretet ne légyen téttetes Iſionyodgyatoc az gonoſitöl, ragazkodgyatoc az jóhoz.

10 Attyafiui ſieretetnec általa egy máſnac ſierelmére haylandóc legyetec: Egy máſnac tiztelſséggel legyetec.

11 Az jó igyekezetekben ne legyetec reſtec, lélekben buzgóc légyetec, az WRnac ſiolgállyatoc.

12 Az remenſégbén öruendezetec, háboruſágban türöc legyetec à könyörgésbe ſiorgalmatoſoc.

13 Az Szenteknec ſiükſégekre adakozóc legyetec: Az Gazdalkodáſnac köuetöi.

14 Aldgyátoc azokat az kic titeket kergetnec iót kéuánnyatoc azoknac, ne átkozzátoc.

15 Örüllyetec az örülöckel, ſiriatoc az ſitóckal.

16 Egyenlö értelemmel ſegyetec ti közöttetec, keuélyen ne érczetec magatoc felöl, hanem az alázátoſokhoz ſiabiátoc magatokat: Ne legyetec böltſec czac magatoc értelme ſierint.

17 Senkinec gonoſi helyébe gonozt ne fizeſſetec, minden emberec elött az tiztelſséges dolgokról gondot viſellyetec.

18 Ha lehetſéges az menire ti töletec lehet, mindeneckel békeſségeſen éllyetec.

19 Magatokért boſſiút ne állyatoc, ſierelmeſim: hanem adgyatoc helt az Iſten boſſiú állá-

Deuter. 32. ſánac, mert meg vagyon irua: enîm az boſſiú állás, én meg fizetec, azt mondgya az WR.

20 Azért ha éhezic az te ellenſéged, adgy enni, ha ſomiuhozic adgy innya, mert ha ezt miueled az ö feiére ſienet gyüyteſi. f

21 Ne gyözetteſſél meg az gonoſitól, hanem inkáb az gonoſit, jóual gyözd meg.

f: Az az, ne ío tetemenyed leſſen annac mint egy eleuen ſzen, mellyel fel gerierzteic h g tegedet ſzereſſen.

XIII. Réſz.

Az feiedelemſeghez való engedelmeſſegre int. Az vrán az atyafiui ſzeretetre es az kereztyen ſzent electre.

a: Az feiedelemhez való engedelmeſſeg ſükſeges b: Elsö oka, mert Iſtentöl vagyon az feiedelem.

1 a MInden lélec az felsö hatalmaſſágnac engedelmes légyen, b mert ninczen hatalmaſſág hanem Iſtentöl, és az minçmö hatalmaſſágoc vadnac, Iſtentöl rendeltettec.

2 Azért valaki ellene támad az hatalmaſſágnac, az Iſten rendeléſének támad ellene, c az kic pedig ellene támadnac ö magoc büntetéſt ſiereznec magoknac.

c: Maſodic oka, Iſtö m ; bünteti azt az ki feiedelem ellen tamad

3 d Mert az feiedelmec nem az jó czelekedöknec, hanem az gonoſioknac vadnac röttegéſekre, akarſié nem félny à hatalmaſſágtól? czelekedgyéliót, és diczéreted léſien attól.

d Harmadic oka Iſten az feiedelem altal oltalmazza az iokat, bünteti a gonoſokat.

4 e Mert Iſten ſiolgáia, te néked jódra: Ha gonozt czelekedel, fely töle, mert nem oknélkül viſeli az fegyuert mert Iſten ſiolgáia, Iſten boſſiúiának meg allóia azon az ki gonozt czelekedendic.

e. Negyedic oka, Iſten ſiolgaia kit fegyuerrel is meg ekeſitet.

5 f Annac okaért ſiükſég engedni, nem czac az boſſiú álláſtól való félelemnec okaért, hanem az leiki eſmeretértis.

f: Oetödic oka hogy io lelki eſmeretünc legyen. g. Ollö ſzamtalanyaiban vagyon az feiedelemhez való engedelmeſſeg.

6 g Mert azért fizettec adotis,

miuel hogy Istennec siólgai, kic az Istení siolgálatban foglalatosoc.

7 Adgyátoc meg azért mindeneknec az miuel tartoztoc, az kinec adóual, adót, az kinec vámmal, vámot, az kinec félelemmel, félelmet, à kinec tisitességgel, tiztességet.

8 b Senkinec semmiuel ne tartozzátoc, hanem hogy egy mást sieressétec, mert az ki egy mást siereti, az törvént bé töltötte.

9 Mert ez (parantsolatoc:) Ne paráznalkodgyál: Ne ölly: ne orozz, hamis tanuságot ne siólly: Ne kéuánnyad: és ha több más parantsolat vagyon, ez beſiédben foglaltatic bé, ſumma ſierint, tudni illic, siereſſed felebarátodat mint te magadat.

10 Az siieretet az mi felebarátunkat nem illeti gonosiual, annac okaért az törvénnec bé töltése, az siieretet.

11 k Ezt pedig (czelekedgyétec,) meg gondoluán az alkolmatosságot, hogy tudni illic, ideie légyen az álomból immár fel serkennünc. Mert mostan közelb vagyon mi hozzánc az idővség, hogy nem mint az mikor hinni kezdettünc.

12 Az éttzaka el múlt, az nap el közelgett, vessüc el azért az setétségnec tselekedetét, és öltözzünc fel az világossághoz illendő öltözetbe.

13 Mint nappal ékesen iáriunc, nem tobzodásokban és részegségekben, nem ágyban való buiálkodásokban, mértekletlenségbe,

14 Hanem öltözzetec fel az Wr Iesus Christusſt, és az testet ne táplállyátoc az ő kéuánságiban.

XIIII. Rész.

Megtanit az Apastal ez Caputban mihöz tartsac magokat az kereztyenec, az olyan dolgokban, mellyec kereztent sabadságban vadnac.

1 Az a ki pedig az hitben erötelen, azt fel vegyétec, nem vetekedésekben való verſengésre.

2 b Mert némely azt hiſi, hogy mindent ió meg enni, némely pedig az ki erötelen, parait éſic.

3 c Az ki mindent meg éſic, meg ne vtállya azt, à ki nem éſic meg mindent, és az ki nem éſic meg mindent, ne kárhoztaſſa azt, az ki mindent meg éſic: Mert az Isten azt fel vötte. d

4 e Te kiczoda vagy hogy másnac siólgáiát kárhoztatod, az ő Wránac áll, vagy esic: Meg erősitetic pedig, mert az Isten meg erősitheti azt.

5 f Némelly egy napot másnál beczületesbnec tart, nemelly minden napot egy aránt tart, minden ember az ő értelme felöl bizonyos légyen.

6 g Az ki egy napot másnál beczületesbnec alît, az Wrért czelekeſi, az ki pedig nem fellyeb beczül éggyet másnál, azis az Wrért éſic, h mert az Wrnac hálákat ád, az ki nem éſic, az Wrért nē éſic, és hálákat ád az Istenec.

7 Mert

a: Erötelennec mondgya az biben azt az ki nem erösti es nem tudgya az Iesus Christus io tetemant, és az kereztyem sabadsagot.

b Példát boz elö az erötelenségröl. Nemellyec mint az sidoc, az törvenben valo etcl valogatast megtartyac. Nemellyec, mint az poganyoc kic az kereztiensabadsagot tudgyac, mindent megeſſnec

c. Ez az regula melhez kellyen a kereztyen embernec magat ez illyen dolgokban tartani.

d: Első oka. mert Christus tagia mind eggyic mind masſic mind à ki mindent megeſſic mind az ki valogataſt teſſen az etelben.

e Masodic oka: Az ki mastudatlan, bolnap Istentöl megvilagositatlatic, hogi ös erös legyen.

f. Mas példa az napokban valo valogatasfelöl

g Az betöben igy: Az ki az napot meg gödollya vagy arra gondot viſel, az Wrnac viſeli vagy gondollya. Az ki nem gödollya meg az napot, az Wrnac nem gondollya. Az ki eſic az Wrnac eſic. A ki nem eſic az Wrnac nem eſic, &c. De mi vilagoſagnac okaert forditottuc igy. Ertelme pedig ez. Az ki valogat az napokban, az Istenert mueli, kit à törueniben azt parantſolta. A ki pedig valogat, azis, Istenert mueli ki à hucket attol meg ſabaditotta. Ez annak mutatsic hogy az hucskról ſol az Apoſtol. de ha bi-

h: Int az atyafiuſieretetre mely fundamentoma azoknac mellyeckel felebarattyanac tartozunc.

i: Nem azt mongya az Apostal hogi valaki à törueni be töltheine, mert azt ſohasenki be nem töltheti, hanem azt akaria ezzel mondani, hogy az atyafiuſieretetben, mindē egyeb toſſagok be kapcſoltatnac, es abſolutusok feiemlen czelekedetnec.

i Exod. 20. Deut. 5. Leuit. 19.

k: Az idönec alkolmatoſſagabol vött eröſség altal int az atyafiuſieretetre

telemmel vagyon dolgunc ez illyen dolgoc felöl meg laſſuc, elöſzer hogy az ö haborusagokat ioua nehadgyuc Masodszor hogy ahoris az erötelenekröl gondot viſellyünc. 1. Cor. 8.

t: Ertelme ez, Nem kell az etelre nezönünc, hanem az mit él az zal az ember bogy meltan felhesſuc meg azt az kinek ei hogi Istenre nem nez, mert Istene minden lötönc mind halalunc

7 Mert eggyikünc sem él ö magának,és senki nem hal magának.
8 Mert ha élünkis,az Wrnac élünc,ha meg halunkis,az Wrnac halunc,akar éllyünc azért, akar hallyunc,az Wré vagyunc.

k Azoc ellen fol az kic erötelenec, és az eröſſeket karboztatnyac. Es mind az ket rendbelieknöl azt mondgya hogy egy maſt meg ne botrankoztaſſac.

9 Mert azért hólt meg, és azért támadott és eleuenedett meg az Christus,hogj mind à hóltakon, mind az élökön Wralkodgyéc.
10 k Te pedig miért kárhoztatod à te felebarátodát?auagy tejs miért alitod semminec à te felebarátodat? Mert mindnyáián elö állunc à Christus itélö sieki eleibe.
11 Mert meg vagyon irua,Eelec én azt mondgya az WR, mert nékem haiól meg minden terd,és mindē nielwIsteñec tésien valláſt
12 Azért mindenikünc ö maga ád siámot ö magaról Istennec.

l Ertelme ez tollebet azeteleben és az napokban valo valogatast el törölteiet, mind az altal meg kell gondolnunc az ollyan dolgokban mellyekben ſabadſagunc vagyon, ne haznallyon hogy az mi erötelen felebarattunkat el ne veſeſſüc mert azzal a mi az ſabadſagunkat el nem veszttiuc.

13 Annac okaért többé egymás felöl itéletet ne tegyünc, hanem ebben légyen inkáb itéletetec, hogy az ti attyátokfiát meg ne botránkoztaſſátoc.
14 l Tudom és el hittem az Wr Ieſusnac általa, hogy ö magába semmi ninczen tiztátalan,hanem annac tiztátalan az, az ki alittya azt tiztátalannac lenni.
15 De ha az te felebarátod az te ételed miat meg siomorodic,immár nem sieretet sierint czelekeſiel: Ne veszesd el azt az te ételedel, m à kiért meg hólt à Christus.
16 n Ne káromlattaſſéc azért az ti iótoc.

m: Az mi etelünkel alkolmatoſſagotad batunc az erötelennec hogy meg veſſe az Euangelio mot

n: Christus ha meg holt az eretelenekert mi elne veſeſſüc.

17 p Mert az Istennec orsiága nem ételben, nem italban áll, hanem igasságban,békeségben, sient lélec által való örömben.
18 Mert az ki ezekben siólgál Christusnac,kedues Isteñec,és az emberec elött meg probáltatott.
19 q Azért köuesſüc à békeségre való dolgokat,és egy másnac epületünkre valókat.
20 Az ételért ne ronts el az Wrnac munkáiát:mindenec iólleher tisitác,de gonosi annac az embernec az ki botránkozáſſal ésiic.
21 Ió húſt nem enni, bort nem innya,vagy valamit egyébet, az melybe az te felebarátod meg ütközic,meg botránkozic, vagy erötelen.
22 r Te néked ha hitöd vagyon te magadba tartſad Isten elött bódog ember à ki mágat nē karhoztattja abban,à mit ióuá hágy
23 A ki pedig kętelkedéſſel ésiic, lelki eſmeretében kárhoztatott, mert nem hitből ésiic: Valam pedig hitből ninczen, bün az.

p. A Christus orſaganac iga nem etelben allanac.

q Int az Apaſtal hogy mindenekben az bekeſegre es az mi felebaratunc epuletſere nezzönc, és meg gondollyuc bogy noha minden tiztanakönc, de ha modnelkül erlönc mindennel, megbotrankoztatnyuc az erötelent.

r: Ertelme ez az ki tudgya az keresztieni ſabadſagot, ellyen tol azzal es vgy tarcza azt mint egy hent fet. Az erötelenec pedig vakmerö ckeppen ezec peldaböl inditatuan le hec eſmereti ellen ſenkinec ne eſtelkedgyenec, mert Istennec nem kedues az miről az igeböl bizonſagunc nintſen,hogi Istennec kedues volna.

XV Réſz.

Inti az hiueket az Apaſtal hogy az kic erkölcſökben erörelenec,azokat el türiec fenuedgyec, es vgy ellyenec hogy egy mas altal epullyenec Okat adgya iraſanac: Magaztalya az ö Apaſtalſagar. Menti magat hogy Romaba nem mehetet, keuannya az fenecs könyörgeſet.

1 TArtozunc, pedig mi kic erössec vagyunc ezzel, hogy az erötleneknec erötlenſégeket hordozzuc, és ne kedueskedgyünc magunknac.
2 Azért mindenikünc az ö felebarátyának kędueskedgyéc annac iáuára,(az az,)epületire.

4. Az erkölcſben valo erötleneknec el ſenuendeſerint az hiueket.

Pſalm. 69. b: Az ő intéſére à Chriſtus példáiat hozza bizonſágúl Chriſtus mindent el ſenuedett, hogi az bűnőſöket Iſtenhöz vihetne.

3 b Mert az Chriſtus nem keduezett magánac, hanem à mint meg vagyon irua, azoknac ſiidalmocà kic téged ſiidalmaznac, énreám eſénec.

4 Mert az mellyec régen meg irattattac, à mi tanuſágunkra irattattac meg, hogy az békéſéges türés által, és az irásoknac vigaztaláſa által reménſégünc légyen.

c: Imadſágra fordittya beſzédet, minek hogy az mire int, az Iſtennec aiándoka azért nem emberi erőben áll.

5 c Az békéſéges türéſnec pedig, és vigaztaláſnac Iſtene adgya nékitec hogy egyenlő akarattal legyetec ti közöttetec egymáshoz, az Ieſus Chriſtus ſierint.

6 Hogy egyenlő képpen egyſiájjal diczőitſétec az Iſtent, és az mi Wrunc Ieſus Chriſtuſnac atty át.

7 Azért egy máſt vegyétec fel, miképpen az Chriſtuſis fel vött minket az Iſten diczőſégére.

d: Azt mongya hogy Chriſtus mind a Sidókat mind á pogányokat fel vötte, tehát nekünkis nem kell egy mást meg vetnünc.

8 d Azt mondom pedig hogy az Ieſus Chriſtus, ſiolgáioc vólt az Sidóknac, az Iſtennec igaſſágáért, hogy az attyáknac adott igéreteket meg erősitené.

e: A pogányokat fel vötte Iſten, nem tűrhetvén rabat mint azokat a Sidók. Pſalm. 18. Deuter 32.

9 e Es hogy az Pogányoc az Iſtent az ő irgalmaſſágáért diczőitſéc, mint meg vagyon irua: Annakokaért (vgy mond) az pogányoc közt valláſt téſiec te rólad, és à te neuednec éneket mondoc.

10 Es eſmét azt mondgya: örőllyetec pogányoc az ő népéuel egybe.

Pſalm. 117.

11 Es eſmét: Ditſérietec az Iſtent minden pogány népec, és egyetembe áldgyátoc őtet minden nemzetſégec.

Eſai. 11.

12 Viſiontag az Eſaiás azt mondgya: léſien az Ieſſenec gyökere, és az ki fel kellyen hogy parantſollyon az pogányoknac: ő benne biznac az pogányoc.

f: Eſmet kívánságra fordattya beſzédet, hogy az mire őket intette, iſtē azt végezze el ő bennec.

13 f Az reménſégnec Iſtene pedig tőlczön bę titeket minden örömmel, és békeſſéggel az hitnec általa, hogy reménſséggel bővölködgyetec, az ſient léleknec ereie által.

g: Annác adgya okait mijért irta az levelet.

14 g El hittem pedig énis ti felőletec atyámfiai, hogy ti ſiabad akaratotoc ſierint minden ioſággal rakuác vattoc, és tellyeſec minden bőltſeſéggel, és hogy egy máſt tijs inthetnétec.

15 (Mind az által) bátorſággal irtam néktec attyámfiai, vgy mint intuén titeket valami réſzi ſierint, az aiándokért mely nékem Iſtentől adatott.

16 Ez végre hogy légyec az Ieſus Chriſtuſnac ſiólgáia à pogányoc közőtt, munkáloduán az Euangeliumban, hogy à pogányoknac áldozatoc légyen kedues, és az ſient Lélec által meg ſienteltetett.

h: Magaztalja az Apoſtal a ſiolgálatnac es Apoſtolſagat.

17 h Vagyon azért miben diczőkedgyem az Ieſus Chriſtus által, az Iſteni dólgokban.

18 Mert nem mondhatoc ſemmit, mellyet nem az Chriſtus czelekedett vólna én általam az pogány népeknec engedelemre váló hozatalában, ſiólásban és czelekedetekben.

19 Iegyeknec és czuda tételeknec ereiében: ſient Léleknec ereiében: Vgy annira hogy Ieruſálemtől, és az ſiomſiéd tartományoktól fogua, mind Illyria orſiágig, bę töltöttem az Chriſtus Euangeliomának predikallásában való tiztemet,

20 Ke-

20 Kéuánuán az Euangeliomot ez vtánnis prędikálni, nem ott, az holott az Christusnac neue vagyon, hogy ne láttassam más ember fundamentomára eppitenem.

Eſai. 52. 21 Hanem az mint meg vagyon irua, az kiknec nem sióltac ő felöle, azoc láttyác meg ötet, és az kic nem hallottác (ő felöle,) azoc értic meg.

i Menti magat az Apoſtol miert nē mehetet Romaba, és miert nem mehet mindig.

22 i Ennec okaért bántattam meg gyakorta, hogy ti hozzátoc ne mehetnéc.

23 Mostan pedig miuel hogy ninczen immár maradásom ez tartományokban, és miuel hogy soc eztendötöl fogua vagyon kéuánságom, az hozzátoc való ménetelre.

24 Mikor Hispania orsiágba mégyec: El mégyec ti hozzátoc, Mert úgy reménlem hogy azon el ménuén, meg látlac titeket, és ti töletec késéretem oda ha elöször az ti nyáiasságtockal valamenire meg telendem.

25 Mostan pedig mégyec Ierusálembe, hogy az szenteknec szálfárkodgyam.

26 Mert tettzet az Macedoniabélieknec, és az Achaiabelieknec, hogy az Ierusálembéli szegény szenteknec valami segitséget adnának.

27 Tettzett mondoc ez ő nékic és tartoznac nékic, mert ha az pogányoc azoknac lelki iauokban részesec, tartoznac vele hogy á testiekböl szálfárkodgyanac nékiec.

28 Ezt azért minec vtánna el végezem, és ez alamisnát nékic meg adandom, el mégyec azon Hispaniába.

29 Tudom pedig hogy mikor ti hozzátoc mégyec, az Euangeliumnac tellyes áldásáual mégjec

k: Kéri á ſzenteket hogy ő erette imádkozzanac.

30 k Kérlec pedig titeket, attyámfiai á mi Wrunc Iesus Christusra, és az szent léleknec szerelmére, hogy én velem vgyan tusakodgyatoc, Isten elött éröttem való imádkozástokban.

31 Hogy szabadúllyac meg azoktól, kic Iudea orságban engedetlenec: Es hogy ez az Ierusálembélieknec való szolgálatom, légyen kedues az szentec elött.

32 Hogy örömmel mehessec hozzátoc, az Istennec akaratyából, és ti veletec egybe meg vijúllyac.

33 Az békeségnec pedig Istene, légjen mindniáian veletec, Amē.

XVI. Rész.

Aianlia az Romabeli szenteknec az Phebet és azokat köszönti mind ő maga mind az tőb szentec neuetuel. Az után inti őket hogy el tauoztassac az hamis tanitokat. Vtolsor keuan Istentöl nekic minden iot.

1 A Iánlom pedig ti néktec az Phębet à mi nénénket mely à Cenchreę Városbéli gyülekezetnec szolgálóia.

a Ez Capernaumban vádnac ezec köszönteſec, mellyel megielenti az Apoſtal kiket kell ē nekie ē beſzū ebē tartaniac es kōuetniec, &c.

2 Hogy ötet fogadgyátoc bę az Wrban, az mint illic à szentekhöz, és mellette legyetec valami dologban nálatoknélköl szükölködic: Mert ő sokaknac szálláſt adott, énnékemis.

3 Köszöntsétec az Priscillat, és az Aquilat, kic nékem segéliőim vóltac az Iesus Christusban.

4 Kic az én életemért adtác az ő feieket, kiknec nem czac én adoc hálákat, hanem mind az pogány Eccleſiákis.

5 Köſöntſétec az gyülekezetetis, melly az ő házokban vagyon, köſöntſétec az én ſierelmes Epenetuſomat, ki Achaianac elsö ſengéie az Chriſtusban.

6 Köſöntſétec à Mariát, ki ſokat munkálodot mi mellettunc.

7 Köſöntſétec az Andronicuſt, és az Iuliat az én rokonimat, és az én fogoly társaimat, kic az Apoſtoloc köztis hireſec.

8 Köſöntſétec az Ampliaſt, ki nékem ſierelmes az Wrban.

9 Köſöntſétec az Vrbant, ki nékünc ſegéllönc vólt az Chriſtusban, és az Stachyſt ki nékem ſierelmes.

10 Köſöntſétec az Apelleſt, ki à Chriſtusban megprobáltatott, köſöntſétec azokatis kic az Ariſtobulus háza népe közzül valóc.

11 Köſöntſétec az Herodiont az én rokonomat: köſöntſétec azokat kic az Narciſſushoz tartozóc közzül valóc, azokat az kic az Wrban vadnac.

12 Köſöntſétec az Triphenat és Triphoſat, kic munkálodnac az Wrban: köſöntſétec à ſierelmes Perſiſt ki az Wrban ſokat munkálodott.

13 Köſöntſétec az Rufuſt, ki válaſztatott az Wrban, és az ő annyát, ki nékemis anyám.

14 Köſöntſétec az Aſyncrituſt, az Phlegont: Hermot, Patrobat, Mercuriuſt, és az atyafiakat kic ő vęle vadnac.

15 Köſöntſétec az Philologuſt, és Iuliat, Nereuſt és az ő nénnyét, és az Olympat, és az ſienteket kic ő vęlec vadnac.

16 Köſöntſétec egy máſt ſient czókoláſſal, köſöntenec titeket az Chriſtus gyülekezeti.

17 b Kérlec pedig titeket atyámfiai, hogy vegyétec eſietekben az kic háboruſágnac és botránkozáſnac okai vólnánac, kic más tudománra tanitanánac az kiuöl az mellyet tanultatoc, és azokat el táuoztaſſátoc.

b: Inti őket hogy el tanulnac taſſác az hamis tanitokat.

18 Mert az kic ollyanoc, az mi Wrunc Ieſus Chriſtuſnac nem ſiolgálnac, hanem az ő haſoknac, és az ékeſen ſióláſnac, és hizelkedö beſiédnec általa el tſallyác az együgyü embereknec ſiiueket.

19 Mert az ti engedelmeſségteknec hîre, mindenekhez el iutott, örüendezec azért néktec: De akarom hogy böltſec legyetec az ió dólgokban, ártatlanoc pedig az gonoſiokban.

20 Az békeſſégnec Iſtene pedig megrontya az Sátánt az ti lábaitoc alatt hamar: Az mi Wrunc Ieſus Chriſtuſnac kegyelme légyen veletec, Amen.

21 Köſöntenec titeket Timotheus az én ſegitöm, és Lucius, Iaſon, és Soſipater, az én rokonim.

22 Köſöntlec titeket az Wrban én Tertius, ki ez leuelet irtam.

23 Köſöntt titeket az Gaius, énnékem és az egéſi Eccleſiának gazdáia:

gazdáia: Kőſönt titeket az Eraſtus ez városnac kénts tartóia, és az Quartus attyafiu.

c: Ez ſzáſzra gond viſelőie.

24 Az mi Wrunc Ieſus Chriſtuſnac kegyelme légyen mindnyáianti veletec, Amen.

25 Annac pedig, az ki titeket meg erősithet az én Euangeliomom ſierint, és az Ieſus Chriſtuſnac prędikálláſa ſierint, az titoknac meg ielentéſéből, melly őrőc időktől fogua el rőytetett vólt.

26 Moſtan pedig meg ielenteteett, és az Prophétác irása által, az őrőc Iſtennec parantſolattyából, az hitben való engedelemnec okaért, minden pogány népeknec meg magyaráztatott.

27 Annac (mondom) az ki czac egyedül bőlts Iſten, diczőſég az Ieſus Chriſtus által mind őrőcké, Amen.

Az Romába irt leuelnec végé, mellyet irt az ſzent Pál Corinthusból és küldött az Cenchręe városbeli Anya ſzentegy báznac Phębe neuô ſzolgálóia által, &c.

PAL APASTALNAC CORINTHVS VAROSBA IROTT ELSŐ LEVELE.

ELSŐ RESz.

Előſzer halakát ad Iſtennec az Ielki aiandokokért, mellyeckel Iſten meg latogatta az Corinthuſbelieket. Az vtan inti őket hogy ne legyenec ő közőttec haſonlaſoc az tanitoc miatt, holott azt mondgya hogy az Euangeliomnac predicallaſara nem keuannya Iſten az emberi bőltſeſegnec ekeſen ſolaſat.

PAL, hiuatala ſierint Ieſus Chriſtuſnac Apaſtala, Iſtennec akaratt yából, és az Soſthenes attyafiu.

2 a Az Iſtennec gyülekezetinec, melly vagyon Corinthusban, az Ieſus Chriſtusban meg ſienteltetteknec, hiuatalos ſienteknec, mindeneckel egybe, valakic à mi Wrunc Ieſus Chriſtuſnac neuét ſegitſégül hijác minden helyen azoknac wroknac (mondom,) és az mi Wrunknac.

a: Az Corinthus városbeli gyülekezetét anya ſzentegyházznac, és Iſten gyülekezetinec neuezi noha ſoc vetkec voltac benne.

3 Kegyelem néktec és békeſég az Iſtentől az mi atyánktól, és az WR Ieſus Chriſtuſtól.

4 Hálákat adoc az én Iſtenemnec mindenkoron ti felőlletec, az aiándokért, az melly néktec adatott az Ieſus Chriſtusban.

5 Hogy mindenekben meg gazdagodtatoc ő bene, ſiólásban való bőltſeſéggel, és minden tudomannyal.

6 Az mint meg erősitetett ti bennetec, az Ieſus Chriſtus felől való bizonſág tétel.

7 b Annîra hogy ſemminélkül nem ſiükölködtec, váruán az mi Wrunc Ieſus Chriſtuſnac meg ielenéſét.

b: Nem azt mondgya hogy mindeneſtől tekelletes ſc, hanem azon őrül hogy ily gazdaſsággal gazdagitatt rac meg, mely nekiec eleg az tőkelletes ſegnec napiig.